

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΤΡΑΓΑΚΗ
Τῆς Διευθύνσεως Οικονομικῶν Μελετῶν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος

Εἰσαγωγή

Τὴν 28ην καὶ 29ην Ἰανουαρίου ἐ.ἔ. ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπληροφορήθη δι' ὅλων τῶν μέσων ἐνημερώσεως ὅτι ἔχει ἤδη ἀναληφθῆ μία νέα προσπάθεια διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς βαρέως νοσοῦσης Δημοσίας Διοικήσεως. Τὴν χαρὰν δὲ ἐκ τῆς προσδοκίας αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ἔδωσαν αἱ δηλώσεις τοῦ ὑπουργοῦ Προεδρίας κ. Γ. Ράλλη, συμπληρῶνει καὶ ἐπαυξάνει τόσον τὸ γνωστὸν ἐνδιαφέρον ὅσον καὶ ἡ ταυτόχρονος δημοσίευσίς τῶν βασικῶν σημείων τῆς Ἐγκυκλίου (παλαιὰ ὑπ' ἀριθ. 40848/1959) τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, διὰ τῆς ὁποίας χαράσσονται καὶ πάλιν αἱ κατευθυντήριοι ἀρχαὶ λειτουργίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ διαγράφονται σαφῶς τὰ καθήκοντα καὶ ἡ στάσις τῶν διοικητικῶν ὀργάνων ἔναντι τῶν διοικουμένων. Ἡ ἐνσυνείδητος καὶ γενικὴ παραδοχὴ τῆς ἀναγκαίου-τητος ἀποκτήσεως μιᾶς συγχρόνου καὶ χρηστῆς διοικήσεως, ἡ ἐπαναλειτούργια τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, ἡ κατάρτισις τοῦ νέου Συντάγματος, ἡ ἔμφασις, ἡ προσοχὴ καὶ ἡ προτεραιότης ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὸ θέμα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς σημασίας τοῦ προβλήματος ὡς καὶ ἡ πείρα τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ἐπ' αὐτοῦ, ἐπιτρέπουν τὴν αἰσιοδοξίαν ὅτι, αὐτὴν τὴν φοράν, θὰ ὑπάρξουν αἱ πρόσφοροι συνθήκαι πρὸς ἐπιδιώξιν καὶ ἐπίτευξιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ τῆς διοικητικῆς ἀναδιοργανώσεως. Τὴν αἰσιοδοξίαν αὐτὴν ἐνισχύουν καὶ τὰ ἐξαγγελθέντα μέτρα ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων προκύπτει ὅτι, ἐν τῷ συνόλω, ἐγένετο ἡ ὀρθὴ διάγνωσις. Ὡστόσον, ὑπολείπεται τὸ δυσκολώτερον καὶ οὐσιωδέστερον μέρος, ἤτοι ἡ ἐπιλογὴ τοῦ καταλλήλου φαρμάκου καὶ ἡ ἐφαρμογὴ μιᾶς μακρᾶς, ἐπιπόνου, δαπανηρᾶς ἀλλὰ καὶ σωτηρίου θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Ἀσφαλῶς, καὶ εἰς τὴν πρώτην καὶ εἰς τὴν δευτέραν φάσιν, ἡ πρόθυμος συνεργασία τοῦ ἀσθενοῦς μετὰ τὸν θεράποντα ἰατρὸν θὰ ἀποβῆ εὐεργετικὴ δι' ἀμφοτέρους. Εἶναι γνωστοί, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, οἱ ἱστορικοί, οἱ κοινωνικο-οικονομικοί, οἱ πολιτικοί καὶ οἱ μορφωτικοί παράγοντες οἱ ὅποιοι, ἀπὸ κοινοῦ καὶ μεμονωμένως, ἐπηρέασαν δυσμενῶς τὴν ἐν γένει ἐξέλιξιν τῶν διοικητικῶν πραγμάτων ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ ἕως σήμερον. Ἐὰν

όλοι ήμεις, άπλοι πολίται, πολιτικοί ήγέται, δημόσιοι υπάλληλοι όλων τών βαθμίδων και κατηγοριών, αναδράμωμεν εϊς τό παρελθόν, τόσον τό πρόσφατον όσον και τό άπώτερον, θά δυνηθώμεν άσφαλώς νά συνειδητοποιήσωμεν τό παρόν εϊς τās άληθειές του διαστάσεις και θά έξασφαλίσωμεν τά άπαραίτητα εκείνα έξέγυγα πρός επίτευξιν και διασφάλισιν ένός μέλλοντος πλέον δημιουργικου και αισιοδόξου δι' ήμās και τούς έπιγινομένους. 'Η γενική αυτή παρατήρησις και παρώτρυνσις μαζί, διακηρυχθεϊσα έκ νέου μετά την έπαναβίωσιν τής Δημοκρατίας εϊς την χώραν μας, άφορā βεβαίως εϊς όλους τούς τομείς δράσεως του έθνικου βίου, έχει όμως ιδιάζουσαν βαρύτητα δι' ώρισμένους έξ αυτών ως ή "Αμυνα, ή Παιδεία και ή Δημοσία Διοίκησις.

Τήν σημασίαν τής διοικητικής αναδιοργανώσεως εϊς τά πλαίσια τής προσπαθείας θεμελιώσεως ένός Κράτους άληθώς δημοκρατικού και εήμερούντος ούδεις άμφισβητεϊ, εϊναι δέ κοινή πεποιθήσις ότι μία εύρεϊα και υπεύθυνος συζήτησις, άπηλλαγμένη προσκαίρων σκοπιμοτήτων και νοοτροπιών του παρελθόντος, θέλει όπωσδήποτε συμβάλλει εϊς την έπιτυχίαν του προγραμματισμου και τής έφαρμογής τής σχετικής πολιτικής. Μία σύντομος παρουσίασις τών κυριωτέρων μέχρι τουδε προσπαθειών πρός αναμόρφωσιν τών διοικητικων θεσμών τής χώρας μας θά μās έπιτρέψη άσφαλώς ν' άντλήσωμεν πολύτιμα συμπεράσματα ως πρός την μεθόδευσιν και τον τρόπον έπιλύσεως του προβλήματος τής αναδιοργανώσεως τών δημοσίων ύπηρεσιών.

Εϊναι πράγματι βαθύταται αι ρίζαι τής διοικητικής κακοδαιμονίας εϊς τον τόπον μας και ανατρέχουν εϊς τά πρώτα στάδια συντάξεως του νεωτέρου έθνικου βίου. 'Η πολύτιμος πείρα αιώνων, αι συσσωματώσεις του ύποδούλου 'Ελληνισμου εϊς όλους τούς τομείς, οι διοικητικοί θεσμοί, τό υπέροχον εκείνο συνεταιριστικόν πνεύμα, τό Κοινοτικόν Σύστημα και άλλα έμπρακτοι άρεται, αι όποϊαι, μαζί με την λαϊκήν 'Ορθοδοξίαν συνειτήρησαν τό "Εθνος, παρηγκωνίσθησαν διά νά επιβληθούν θεσμοί ξένοι άνευ ουδεμιās προεργασίας και φροντίδος διά την προσαρμογήν των εϊς την έλληνικήν παράδοσιν και κοινωνικο-οικονομικήν πραγματικότητα. Τους διοικητικούς θεσμούς οι όποιοι διεμορφώθησαν κατά την περίοδον τής δουλείας, «την πολύτιμον αυτήν ύλην μετ' έλαφρās συνειδήσεως διεσκόρπισεν ή 'Ελληνική πολιτεία», έγραφε τό 1882 ό Ν. Μοσχοβάκης, «επί δέ τών έρειπιών τής έθνικής εργασίας αιώνων άνήγειρε δογματικόν κατασκευάσμα άνευ ιστορικής βάσεως πάσης δέ συνεχείας και άρμονίας έστερημένον». 'Εξ άλλου ό Κ. Γεραγās («Σελίδες από την Διοικητικήν 'Ιστορίαν τής 'Ελλάδος», 'Αθηναι 1948, σελ. 30 - 32) διαφωνών με τον Μοσχοβάκην μόνον κατά τό δεύτερον μέρος τής ως άνω προτάσεως, σημειώνει:

«Αϊ 'Εθνικαί Συνελεύσεις εθεώρησαν φυσικόν και έθεσαν την άρχήν, την ύποθήκην, ίνα οι όργανικοί νόμοι τής νέας ελληνικής πολιτείας τεθοϋν εν ύψει τής γαλλικής νομοθεσίας, κατά την δυνατήν προσαρμογήν πρός την κατάστασιν του "Εθνους. 'Ο Καποδίστριας δέν έδειξεν ότι έμελε νά παρεκκλίνη από τής άρχής αυτής... 'Η αντιβασιλεία τών Βαυαρών συνέταξε την διοικητικήν νομοθεσίαν κατά μίμησιν κυρίως τής εν Γαλλία ίσχυούσης. Και ή τών άλλων δέ διοικητικων κλάδων, στρατου, χωροφυλακής, οικονομικής διοικήσεως, δημοσίων

ἔργων κλπ., ἡ ὀργάνωσις ἐξηκολούθησε νὰ γίνηται κατὰ νομοδότησιν τῆς γαλλικῆς νομοθεσίας (: Κατὰ τὸν Θερεϊανὸν τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Σύνταγμα ἦτο «κένωμα γαλλικῆς χύτρας») . . . Ἐκτοτε δὲ καὶ τὸ μέγα ζήτημα, πού τυραννεῖ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας : Ὑπῆρξε τοῦτο σφάλμα τῶν Ἑθνικῶν Συνελεύσεων, τοῦ Καποδιστριαίου, τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τῆς μετέπειτα ἡγεσίας τῆς χώρας. Εἶναι ἡ νομοθεσία αὐτὴ ὀθνεῖόν τι καὶ ξένον πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ Ἔθνους.»

Ὁ ἴδιος, εἰς ἓκ τῶν διαπρεψάντων δημοσίων ὑπαλλήλων, δίδει ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα, στηριζόμενος κυρίως εἰς τοὺς Γάλλους συγγραφεῖς οἱ ὅποιοι δέχονται ἀνεπιφυλάκτως ὅτι ἡ κυρία πηγὴ ὄλων τῶν νεωτέρων γαλλικῶν θεσμῶν ἐπὶ τοῦ δημοσίου, διοικητικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ δικαίου εἶναι τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον καὶ ἡ Ἑλληνοβυζαντινὴ νομοθεσία. Καὶ προσθετεῖ: «Ἰδοὺ διατὶ πᾶν τὸ γαλλικὸν ἐγινε πρόθυμα δεκτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Βαλκανικὴν, ὡς κατὰ τὸ αὐτονόητον. Λαμβάνοντες ἀπὸ τὴν γαλλικὴν νομοθεσίαν, ἄλλο δὲν ἐκάναμεν εἰμὴ νὰ παίρνωμεν, μέσφ δευτέρας χειρὸς ἀπὸ δικαίου, ἀπὸ θεσμοῦς, οἱ ὅποιοι διεῖπον τὸ ἔθνος μας ἐπὶ αἰῶνας. Ἄλλο βέβαια εἶναι τὸ ζήτημα ἂν ὀργάνωσις διοικήσεως ὡς ἡ γαλλικὴ τῆς ἐποχῆς ὡς διμορφώθη μετὰ τὴν ἑπανάστασιν (1789) μὲ χαρακτηριστικά . . . ὀρθολογικὴν ὀργάνωσιν, ἐνότητα, ἱεραρχίαν, πειθαρχίαν, ἀκριβείαν τῆς δράσεως καὶ καθαρότητα τῶν λογαριασμῶν, ἐταίριαζεν εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ Ἔθνους μας.»

Οὕτως ἢ ἄλλως ἡ ἀπεμπόλησις τῶν αὐτοφυῶν καὶ δοκιμασμένων θεσμῶν καὶ ἡ ἄκριτος ἀντιγραφὴ ξένων, μάλιστα δὲ τοῦ ἄκρως συγκεντρωτικοῦ διοικητικοῦ συστήματος τοῦ Ναπολέοντος «συνετέλεσεν, ἐκτὸς ἄλλων, εἰς τὴν διακοπὴν τῆς ἐπαφῆς τοῦ λαοῦ μὲ τὴν διοίκησιν, τοῦ τοπικοῦ, πλέον, πολιτικοῦ παράγοντος ἀναλαβόντος τὸ ἔργον τοῦ μεσολαβητοῦ μεταξὺ διοικήσεως καὶ διοικημένων. Συνεπεία ἀκριβῶς αὐτοῦ τοῦ συγκεντρωτισμοῦ ἡ διοίκησις καὶ ἡ πολιτικὴ συνεδέθησαν τόσον ἀρρήκτως, ὥστε ἡ πρώτη νὰ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῆς δευτέρας καὶ εἰς τὰς πλέον ἀσημάντους ἐκδηλώσεις, μὲ ἀποτέλεσμα ὄχι μόνον ἡ εὐθύνη, διοικητικὴ καὶ πολιτικὴ, νὰ ἀναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν, μετὰ ὅλας τὰς δυσμενεῖς συνεπείας, ἀλλὰ καὶ νὰ δημιουργηθῇ ὑπὸ τῆς διοικήσεως, τῶ κοινῷ ἢ ἐντύπωσις ὅτι τοῦτο δὲν δύναται νὰ ὑπηρετηθῇ ὑπὸ τῆς διοικήσεως, ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τῆς πολιτικῆς. Ἡ πολιτικὴ ἐξ ἄλλου παρέμβασις πέραν τῆς φθοροποιουῦ ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ γοήτρου τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, συνετέλεσεν εἰς τὴν, κατ' οὐσίαν, ἀποτελμάτως τῶν ἔργων τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ. Οἱ πρόσκαιροι τότε διορισμοὶ ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε κρατούντος κόμματος ὡς δημοσίων ὑπαλλήλων προσώπων, ἄνευ προσόντων, ὄχι μόνον ὑπεβίβασαν τὴν στάθμην, ἀλλὰ κατέστησαν τὸν δημόσιον ὑπάλληλον, ὄχι ὡς θὰ ἔδει, ὄργανον τοῦ κράτους, ἀλλ' ὄργανον τοῦ κόμματος ἢ μᾶλλον ὄργανον τοῦ τοπικοῦ παράγοντος. . . » (Α. Σταυριανοπούλου, «Ἡ ἀλήθεια διὰ τὴν Δημοσίαν Διοίκησιν», εἰς ἔκδοσιν Συλλόγου πτυχιούχων Π.Α.Σ.Π.Ε., τευχ. 1, Ἀθήναι 1966, σελ. 17).

Πράγματι, διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ἡ ἐξ ὑπαρχῆς καθιέρωσις τῆς ὑπερσυγκεντρώσεως, ἢ ταύτισις διοικήσεως καὶ πολιτικῆς ὡς καὶ ἡ ὑπερίσχυσις τῶν κομματικῶν ἢ τοπικῶν κριτηρίων ἐναντι τῶν ἀξιοκρατικῶν εἰς τὴν πρόσληψιν τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων, ὄχι μόνον ἀπέβαινεν εἰς βᾶρος τῆς Δημοσίας Διοικήσεως

ἀπὸ πλευρᾶς ποιοτικῆς συνθέσεως τοῦ προσωπικοῦ τῆς, ἀλλὰ συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ γοήτρου αὐτῆς, γεγονός τό ὅποιον ἐπαίξε πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν μὴ δημιουργίαν διοικητικῆς παραδόσεως ὅπως εἰς τὰς δυτικοευρωπαϊκὰς χώρας ὅπου ἡ ιδιότης τοῦ δημοσίου λειτουργοῦ, ἀνήκοντος κατὰ κανόνα εἰς τὴν ἀνωτέραν καὶ ἡγέτιδα τάξιν, ἔδιδε πρόσθετον γοήτρον. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν οἰκονομικῶς καθυστερημένην Ἑλλάδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅπου ἡ ἐξασφάλισις δημοσίων θέσεων, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐξυπηρετεῖ τὴν κομματικὴν σκοπιμότητα, ἀπετέλει συνήθως τὴν μόνην διέξοδον διὰ τὴν ἐκάστοτε κυβέρνησιν πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῆς ἐνδημικῆς ἀνεργίας ἢ ὑποασπασχολήσεως, οἱ γόνοι τῶν πλουσίων οἰκογενειῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον κατὰ τεκμήριον καὶ τὰς μεγαλυτέρας δυνατότητας μορφώσεως, οὐδεμίαν προτίμησιν ἐδείκνυον διὰ τὰς δημοσιουπάλληλικὰς θέσεις, πλὴν βεβαίως ἐκείνων αἱ ὅποια ἐξησφάλιζον τὴν κοινωνικὴν προβολὴν (Ἐπιτελεῖον Ἐξωτερικῶν, Ἀνάκτορα κ.ἄ.). Κληρονομήσαντες, λοιπόν, τὰ κακὰ ἐπακόλουθα τῆς δουλείας καὶ ἀπαρνηθέντες τὴν πολῦτιμον πείραν τῶν αὐτοφυῶν διοικητικῶν θεσμῶν, ἐδημιουργήσαμεν, σὺν τῷ χρόνῳ πρόβλημα δύσλυτον, πολὺπλοκον, τεράστιον. Ἡ ἀμοιβαία δυσπιστία καὶ ἑλλειψις συνεργασίας διοικήσεως καὶ διοικουμένων, ἡ εὐνοιοκρατία καὶ ὁ νεποτισμός, ἡ ὑπερ-ἰσχυσις τοῦ κομματικοῦ ἢ τοπικοῦ συμφέροντος ἔγαντι τοῦ γενικοῦ, ἡ μὴ θεμελιώσις μιᾶς ἀξιολόγου διοικητικῆς παραδόσεως, τὸ μειωμένον κύρος, τὸ ὑψηλὸν κόστος λειτουργίας καὶ ἡ χαμηλὴ ποιοτικὴ στάθμη τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἡ ταύτισις τούτων μὲ τὴν πολιτικὴν ἦσαν αἱ κυριώτεραι ἐκδηλώσεις τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ἕως τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας. ἐν πολλοῖς δὲ ἕως καὶ προσφάτως. Ἀρκεταὶ προσπάθειαι βελτιώσεως ἔλαβον χώραν, αἱ σημαντικώτεραι ἐκ τῶν ὁποίων ἔφεραν τὴν σφραγίδα προσωπικοτήτων ὡς τοῦ χαριλάου Τρικοῦπη καὶ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ἀλλὰ τὰ παρεμβληθέντα διάφορα ἐμπόδια συνετέλεσαν ὥστε αἱ προσπάθειαι αὐταὶ νὰ λάβουν τὸν χαρακτῆρα προσωρινῆς ἐξυγιάνσεως μᾶλλον ἢ μεταρρυθμίσεως.

Τὸ παρελθὸν τῆς Ἑλληνικῆς Δημοσίας Διοικήσεως

Διὰ τοῦ πρώτου Διατάγματος τῆς Ἀντιβασιλείας (3 Ἀπριλίου 1833), ὡς ἐμπνευστῆς τοῦ ὁποίου φέρεται ὁ «σοφὸς Μάουερ», ἡ τότε Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια διηρέθη εἰς Νομοὺς καὶ Ἐπαρχίας μὲ τὰ ἀρχαῖκά των ὀνόματα, ἅπαντες δὲ οἱ οἰκισμοὶ ἀριθμοῦντες 300 κατοίκους καὶ ἄνω ἀπετέλεσαν τοὺς «Δήμους» μὲ αἰρετὰ συμβούλια, ὡς ἀκριβῶς ἐγένετο εἰς τὴν Γαλίαν τὸ 1790 (Departements, Districts, Communes) ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Βαυαρίαν καθὼς καὶ εἰς ἀρκετὰς ἄλλας γερμανικὰς χώρας. Κατὰ τὸ ἄρθρον 10 τοῦ ἰδίου Διατάγματος: «Ἐκαστος Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας (: Ἐπιτελεῖον) διοικεῖ ὡς ἀνώτατος διευθυντῆς τὰ εἰς τὴν Γραμματεῖαν του ὑπαγόμενα: ὀφείλει νὰ διατάτῃ τὰ δέοντα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπαρχόντων νόμων καὶ διαταγμάτων καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν διαφύλαξιν, νὰ προβάλλῃ τοὺς κατὰ τὴν γνώμην του ἀναγκαίους νόμους, διασαφήσεις νόμων καὶ διατάγματα». Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν αὐτῶν καὶ γενικῶν ρυθμίσεων ἐθεμελιώθη ἡ ἑλληνικὴ δημοσία διοίκησις. Οὕτω λ.χ. διὰ τοῦ διατάγματος

περί συστάσεως και αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Έσωτερικών ώριζοντο δι'αυτὸν τὸν σημαντικὸν φορέα τῆς Κρατικῆς δράσεως καὶ τὰ ἐξῆς: ἡ ἀνωτάτη ἐποπτεία διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῶν δῆμων, ἡ ἀνωτάτη Διεύθυνσις τῆς ὁδοποιίας, κατασκευῆς γεφυρῶν, ὑδραυλικῶν κ.ἄ. δημοσίων ἔργων, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς 10 νομάρχας (Γ. Γλαράκης, Ἀνδρέας Μεταξᾶς, Γ. Αἰνιάν, Κ. Ζωγράφος, Μοναρχίδης, Δ. Χρηστίδης, Ἰακ. Ρίζος Νερουλόσ, Μ. Σχινᾶς, Φ. Μαῦρος καὶ Γ. Ἀμβροσιάδης, δηλαδὴ ὅ,τι ἐκλεκτὸν εἶχεν ὁ τόπος) ἐζητεῖτο γενικὴ καὶ ἄμεσος Ἰ. Ἀμβροσιάδης, δηλαδὴ ὅ,τι ἐκλεκτὸν εἶχεν ὁ τόπος) ἐζητεῖτο γενικὴ καὶ ἄμεσος πρωτοβουλία καὶ δρᾶσις. Ἀκόμη, διὰ τῆς ἀπὸ 15 Μαρτίου 1834 Ἐγκυκλίου ἐδόθησαν αἱ δέουσαι ὁδηγίαι περὶ τοῦ τρόπου σχηματισμοῦ τῶν Δήμων, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸ κατώτερον συστατικὸν μέρος τῆς διοικητικῆς διαιρέσεως. Ἐπίσης, ἐτονίζετο ὅτι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς συστάσεως τοῦ Δήμου ἦτο, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ὀργανικὴ ἀνάπτυξις τοῦ πολιτικοῦ σώματος καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀποκατάστασις ἀπλουστερας καὶ ἀποτελεσματικώτερας διοικήσεως τοῦ Κράτους, «ὥστε ἡ Κυβέρνησις νὰ μὲν ἐπαναλαμβάνη, ὅτι οἱ νόμοι καὶ οἱ δημόσιοι σκοποὶ ἐκτελοῦνται εἰς μὲν τὰς Νομαρχίας διὰ τῶν νομαρχιακῶν, εἰς δὲ τὰς ἐπαρχίας διὰ τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ εἰς τοὺς δήμους διὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν».

Τοιοῦτοτρόπως, ἐξηλείφθη ὡς διὰ μαγείας ἡ πολυτιμότης ἢ ἀξία τῆς ἱστορικῆς συναφείας ἠθους εἰς τὸν Διοικητικὸν τομέα, παρεβλήθη ἡ ἀξία τῆς ἱστορικῆς συναφείας τῶν θεσμῶν καὶ ἡ κοινωνικο-οικονομικὴ πραγματικότης εἰς τὸ «πρῶτον πύρινον καυστὸν καὶ αἱματόβρεκτον τεμάχιον γῆς ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστήθη ἡ σημαία τῆς Ἐλευθέρως Πατρίδος», διὰ νὰ εἰσαχθῇ διοικητικὴ νομοθεσία κατὰ μίμησιν κυρίως τῆς ναπολεοντείου ἢ ὁποία, ὅμως, ὑπηρετοῦντο ὑπὸ διαφόρων ἱστορικῶν λόγων καὶ πολιτικῶν σκοπιμοτήτων. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ παρομοία ρύθμισις, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ διοικητικὸν σύστημα ἐστηρίχθη εἰς τὴν διαίρεσιν τοῦ συναφοῦς ἔργου μεταξὺ πολλῶν ἐπαλλήλων ὑπηρεσιῶν καὶ ὀργάνων, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀύξησιν τῆς ἐπιρροῆς τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας καὶ εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς δυσπιστίας τοῦ κοινοῦ ἐναντι τῆς διοικήσεως ὅπως αὕτη διεμορφώθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φεουδαρχίας καὶ τοῦ Ancien Régime. Ὁ Ναπολεὼν ἠθέλησε νὰ ἰδρῦσιν στεγανά διαμερίσματα, ἀντιτάσσων «Υπουργὸν πρὸς Ὑπουργόν, διευθυντὴν πρὸς Ὑπουργόν, τὴν διοίκησιν πρὸς τὸν προϊστάμενον, τὴν διευθύνσιν πρὸς τὸν διευθυντὴν» (Γεραγᾶς, σελ. 65). Καὶ τὸ περίεργον ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι τὸ ἰδιάζον τοῦτο διοικητικὸν σύστημα τὸ ἀντέγραψαν ὄχι μόνον χῶραι ἀσθενεῖς, μικραὶ καὶ μὲ διάφορον ἱστορικὸν παρελθόν, ὡς ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ προηγμένα, δημοκρατικαὶ χῶραι, αἱ ὁποῖαι τὸ εὖρον πρόσφορον διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν τῶν ὀργάνων, βεβαίως ἀπὸ δυσπιστίαν ἀλλὰ ἐναντι τῆς προσωπικῆς ἐξουσίας καὶ ὄχι ἐναντι τῆς ἀπροσώπου διοικήσεως τοῦ Κράτους. Τὸ ῥωμαϊκὸν διαμόνιον τοῦ Βοναπάρτου ἐστηρίχθη, ἐν τούτοις, εἰς τὸ ἠθικὸν στοιχεῖον ποῦ τοῦ παρεῖχε ἡ μακρὰ παράδοσις καὶ ὁ προηγμένος πολιτισμὸς τῆς χώρας του. Ἐχων ἐπίγνωσιν τῆς ἀπλῆς ἀληθείας ὅτι, διοικήσιν δὲν σημαίνει μόνον ἕνα ἄψυχον νομικὸν διάγραμμα ἀλλὰ πρωτίστως τὴν ἐπ'ἀνδρῶν αὐτῆς διὰ καταλλήλων ἀνθρώπων - ὑπῆρχον δὲ ἐκεῖ ἱκανὰ πρόσωπα ἐν ἀφθονίᾳ - ἐποθετήσε ὁ ἴδιος εἰς τὰς «θέσεις-κλειδιά» ὅ,τι καλύτερον διέθετεν ἡ Γαλλία. Εἰς τὴν χώραν μας, ὡστόσο, αἱ ἐν γένει συνθηκαὶ καὶ τάσεις ἦσαν ἀπρόσφοροι διὰ

βαθείας τομάς τοιούτου είδους και διά συστήματα έξ όρισμού άνεδαφικά και έξω-πραγματικά. Έλλειπε και ό Καποδίστριας, εάν ύποθεθί ότι θα άφίετο νά ένεργή-ση όπως ύπεδείκνυον αί περιστάσεις, ένώ ή «Πατρίς του Περικλέους και του Σοφοκλέους έτέθη υπό την όνομαστικήν έξουσίαν ένός Βαυαρού ήλιθίου» ως έσχολίαζε και ό Μάρξ.

Έν πάση όμως περιπτώσει, οί νέοι διοικητικοί θεσμοί του 1833 διεπνέοντο όπωσδήποτε υπό φιλελευθέρων άρχών και έδιδον μίαν ύπόσχεσιν ότι έν καιρῷ έγκλιματιζόμενοι καταλήλως, θα άπέδιδον καλούς καρπούς. Άλλά ό Όθων, ό όποιος ήθελε «νά κινηή ίδίω δακτύλῳ και αυτόν τόν έλάχιστον τροχόν της διοικητικής μηχανής», ως έγραφεν ό Θ. Άγγελόπουλος («Τό Δίκαιον των Δημοσίων Υπαλλήλων», σελ. 59), ή ό πολύς Άρμανσπεργκ («έφυγεν ό σοφός Μάουερ και έμενε δικτάτωρ ό Άρμανσπεργκ», ως έλεγεν εις την Βουλήν ό Ν. Λεβίδης τό 1899), αλλά και οί πολιτικοί ήγέται ως ό Κωλέττης, έσπευσαν νά ματαιώσουν μίαν τοιαύτην άνεπιθύμητον εξέλιξιν. Παρά τās όργανικάς του άδυναμίας, τό άπλούστατον, μονότονον και κερματισμένον διοικητικόν σύστημα του 1833, θα ήτο δυνατόν νά φέρη μίαν άνεκτήν τάξιν και νά δημιουργήσῃ πυρήνας διοικητικής παραδόσεως. Άν μή τι άλλο καθιερούτο μία ένιαία άρχή της συγκεντρώσεως της διοικήσεως ως πρός τό έπιτελικόν αυτής μέρος και ή άρχή της άποκεντρώσεως ως πρός την δρᾶσιν των φορέων, όπως άλλωστε προέβλεπε και ό γαλλικός διοικητικός Κώδιξ. Δυστυχώς όμως δέν έδόθη ούτε και ό έλάχιστος χρόνος διά νά δοκιμασθί τό σύστημα αυτό έν τῇ πράξει διά νά έγκαινιασθί μετά τρία μόλις έτη από της εισαγωγής του μία μακρά περίοδος πειραματισμών, έγωιστικών σκοπιμοτήτων και ύπονομεύσεων της άληθούς άποστολής των δημοσίων ύπηρεσιών που ώδήγησαν εις τὰ προαναφερθέντα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της έλληνικής διοικήσεως.

Διά του Διατάγματος της 26 Ιουνίου 1836 έπεχειρήθη ή πρώτη «διοικητική μεταρρύθμισις» μέ εισηγητήν τόν Κωλέτην. Κατηργήθη τό νομαρχιακόν σύστημα και εισήχθησαν αί (γενικαί) διοικήσεις, οί διοικηταί δέ ώφειλαν νά άποφεύγουν πᾶσαν περιττήν άλληλογραφίαν μετά της Κυβερνήσεως, ένεργούντες κατ' εϋθειαν τά της άρμοδιότητός των (Άρθρον 22). Τό διάταγμα τουτο έδιδε και την έξής άπάντησιν, ως άλλωστε όλοι σχεδόν οί όργανικοί νόμοι από τότε, ως πρός τό εϋλογον έρώτημα του ποτε έπατρέπετο ή έπικοινωνία μετά της προϊστάμενης Γραμματείας: «Εις όλα τὰ άντικείμενα εκείνα, επί των όποιών ή άρμοδιότης έπεφυλάχθη ρητῶς εις τὰ Υπουργεία». Ός πρός τό τί και ποία «άντικείμενα» ό παραγωγικώτατος, κατά τὰ λοιπά, Έλλην νομοθέτης καθώρισεν έκτοτε «ρητῶς» ως άνήκοντα εις τό κέντρον ή εις την περιφέρειαν είναι άλλο θέμα. Έν τούτοις, τό σύστημα των Δήμων διετηρήθη κατά βάσιν παρά την μεγάλην, κατά χῶρον, σμίκρυνσιν των νομών, μόνον ότι διά του από 16/18 Σεπτεμβρίου 1840 Νόμου έγένετο συγχώνευσις, του αριθμού των δήμων περιορισθέντος εις 250 από 700, διότι άπεδείχθη συντόμως ότι οί 300 Έλληνες «δημότα», άκληροί ως επί τό πλείστον, άφου τό ζήτημα των «Έθνικων Κτημάτων» έρρυθμίσθη μετά ήμισυ περιπου αίωνα υπό του Τρικούπη, δέν ειχον την οικονομικήν δυνατότητα συντηρήσεως των ύποτυπωδών έστω ύπηρεσιών του «Δήμου» αυτών. Και νά σκεφθί

κάνεις ότι ή μακρά πείρα και προσπάθεια του δεινῶς δοκιμασθέντος Ἑλληνισμοῦ εἶχε κληροδοτήσει τὸν θεσμόν τῶν Μητροκομιδῶν, ἐκ τῶν καλλίστων τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς ἱστορίας.

Μία πρώτη διαπίστωση εἶναι συνεπῶς ὅτι ή ὀργάνωσις τῆς διοικήσεως ἀπὸ τὸ 1836 διείπετο ὑπὸ πνεύματος ὑπερσυγκεντρώσεως ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀντλή ἀνάλογον δύναμιν ή κεντρική ἐξουσία. Τὴν ὅλην διοίκησιν τοῦ νεοπαγοῦς Κράτους ἐχαρακτήριζεν ή ἀτονία, ή μηδαμινότης, ή ἀνυπαρξία συντονισμοῦ, ἐνδιαφέροντος και ὀρθολογισμοῦ. Ἐγεννήθη τότε ζήτημα εὐρύτερον, πολιτικόν. Ἀφένοντος και ὀρθολογισμοῦ. Ἐγεννήθη τότε ζήτημα εὐρύτερον, πολιτικόν. Ἀσφαλῶς τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὴν ἐνεργοποίησιν τῶν ἐμφύτων δημοκρατικῶν ροπῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀλλὰ και εἰς τὰς σοβαρὰς ἀτελείας τοῦ διοικητικοῦ συστήματος. Ἀντήχησε και πάλιν τὸ γνώριμον σύνθημα: «Σύνταγμα», «ὁ τόπος διὰ τοῦ τόπου».

Ἡ Ἐθνική Συνέλευσις ή προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843 ἐξέφρασε σαφῶς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐπιπορῆς τοῦ νομαρχιακοῦ συστήματος, ή δὲ Βουλὴ κατόπιν εἰσηγήσεως και πάλιν τοῦ Κωλέτη(!) ἐπανάφερε τοῦτο (Νόμος 5 Δεκεμβρίου 1845) διὰ νὰ «περιορισθῇ ὁ κοτζαμπασισμὸς και αἱ διαιρετικαὶ τάσεις». Κατηργήθησαν τὰ «Ἐπαρχιακὰ Συμβούλια» και συνκαί αἱ διαιρετικαὶ τάσεις». Κατηργήθησαν τὰ «Ἐπαρχιακὰ Συμβούλια» και συνκαί αἱ διαιρετικαὶ τάσεις». Κατηργήθησαν τὰ «Ἐπαρχιακὰ Συμβούλια» εἰς τὴν ἑδρὰν ἐκάστου Νομοῦ. Δευτέρα ἐστήθησαν τὰ «Νομαρχιακὰ Συμβούλια» εἰς τὴν ἑδρὰν ἐκάστου Νομοῦ. Δευτέρα λοιπὸν διαπίστωση: εἰς πείσμα τῆς μεταπολιτεῦσεως, τοῦ Συντάγματος και τῶν προσδοκιῶν ἐξασφαλίσεως περισσοτέρων πολιτικῶν ἐλευθεριῶν και χρηστῆς διοικήσεως, διετηρήθη ή διοικητικὴ συγκέντρωσις, τὸ χαρακτηριστικώτερον τοῦτο γνώρισμα τῆς ἀπολυταρχίας προφανῶς ὡς μέσον κατάλληλον «πρὸς περιποίησιν τῶν φίλων, βλάβην δὲ τῶν ἐναντιῶν». Εἶχομεν δηλαδὴ συγκεντρωτικὴν κυβέρνησιν και συγκεντρωτικὸν ἀνώτατον ἄρχοντα, βαίνοντες ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χειρότερον. Εἶναι γνωστὴ ἄλλωστε και ή κοινωνικὴ πρόελευσις και διάρθρωσις τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς χώρας και ή συγκρότησις τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας μετὰ τὴν Ἐθνεγεσίαν και ἕως τὸν ἀστὸν Τρικοῦπην (γαιοκτῆμονες και ὀρισμένοι ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Εἰκοστένα, ναυτικοὶ πρόκριτοι, φαναριῶται, μεγαλέμποροι τῶν παροικιῶν). Γνωστὸς και ὁ ρόλος τοῦ ξένου παράγοντος. Γνωστὴ και ή σκοπιμότης τοῦ συγκεντρωτισμοῦ ποῦ ἐπεθύμει ή ἐκάστοτε Κυβέρνησις: ὅσον μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ὑποθέσεων εἰς χεῖρας τοῦ ὑπουργοῦ τόσο περισσότεροι και αἱ εὐκαιρίαὶ ἱκανοποιήσεως τῶν φίλων και κομματάρχων, τόσο πιθανώτερα και ή ἐπανεκλογὴ και ἀπόλαυσις τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ὑπουργικοῦ βίου.

Μήπως ὅμως ἐβελτιώθη ή κατάσταση μετὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864; «Ἀπὸ τῆς 10 Ὀκτωβρίου (1862) ψάλλομεν ὕμνους ὑπὲρ τῆς ἀποκεντρώσεως ἀγνοοῦντες, ὅτι ἐχομεν και ἀναζητοῦντες ὅ,τι ἀγνοοῦμεν», ἔλεγεν ὁ Δραγοῦμης. Ὅπως δὲ προηγουμένως ὁ Θουβενέλ, ὁ Γκυζώ, ὁ Μπουλανζὲ και ἄλλοι πολλοὶ - οἱ ξένοι ἐμπειρογνώμονες ὑπῆρχον πάντοτε εἰς πρώτην χρῆσιν - οὕτω και τώρα ἄρκετοι ἄλλοδαποὶ, συμπεριλαμβανομένου και τοῦ ἱστορικοῦ Φίνλεϊ, ἔδιδαν τὴν γνώμην των ἐπὶ τοῦ πρακτέου, ἐπαυξάνοντες μᾶλλον τὴν δημιουργηθεῖσαν σύγχυσιν ἰδεῶν ἐπὶ ἐνὸς τόσο ἀπλοῦ εἰς τὴν διάγνωσιν θέματος, ἐν ὧσιν μάλιστα και τῆς πείρας 30 ἐτῶν. Καὶ ναί μὲν κατηρτίσθη σχέδιον μεταρρυθμίσεως προβλέπον τὴν καθιέρω-

ρωσιν και εφαρμογήν ἀρχῶν διοικητικῆς ἀποκεντρόσεως, ἀλλὰ ἡ νέα Συντακτικὴ Συνέλευσις δὲν τὸ ἐκώρωσε. Ἄπλως εἰς τὸ Σύνταγμα περιελήφθη ἡ διάταξις ἡ ὁποία ὠρίζε τὴν ἐκλογὴν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν δι' ἀμέσου, μυστικῆς καὶ διὰ σφαιριδίων καθολικῆς ψηφοφορίας. Προφανῶς οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἔθνους δὲν ἐπεθύμουν ὅτι ἐπόθει ὁ λαός, ἀλλὰ ἤθελον νὰ διαιωνίσουν τὴν ἐν Ἀθήναις ὀργιάζουσαν βουλευτοκρατίαν καὶ τὸν συγκεντρωτισμόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπῆρχετο παντελῆς παράλυσις τῆς οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τοῦ τόπου. Ἄρκει νὰ σημειωθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν κυριωτέρων σημείων τοῦ καταψηφισθέντος μεταρρυθμιστικοῦ σχεδίου «περὶ συστάσεως τῶν δήμων» (αἰτιολ. ἔκθεσις ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Ἔθν. Συνέλευσιν τὴν 29 Ἀπριλίου 1863) ἦσαν: ἡ κατάργησις τῆς ἀπὸ τὸ 1833 εἰσαχθείσης ἐποπτείας τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, ἡ δυνατότης δημιουργίας συνδέσμων κοινοτήτων, ἡ ἀπλούστευσις τῶν διαδικασιῶν τῆς δημοσιονομικῆς διαχειρίσεως κ.ἄ. Οἱ ἐμπνευσταὶ τοῦ σχεδίου τούτου ἐτόνισαν τὴν ἔθνικὴν ἀνάγκην τῆς «διοικητικῆς συναρμολογίας», ὡς ἀνέφερον ἡ Ἐκθεσις, ἐπιδιώξαντες μίαν γόνιμον ὀργάνωσιν τῶν τοπικῶν δυνάμεων, μίαν πρώτην βαθμίδα ἐπὶ εὐρυτέρας βάσεως καὶ μεγαλυτέρου ὀρίζοντος διὰ νὰ καταπολεμηθῇ τὸ ἐγωϊστικὸν τοπικιστικὸν πνεῦμα καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἐχθρότης μεταξὺ χωρίων, διὰ νὰ δημιουργηθοῦν πραγματικαὶ μονάδες τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, αὐθύπαρκτοι διοικητικῶς, οικονομικῶς καὶ ἠθικῶς. Αἱ ἀδυναμίαι τοῦ διατηρηθέντος δημοτικοῦ καθεστώτος ἐφάνησαν κατὰ τρόπον σχεδὸν κωμικοτραγικόν ὅταν μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς μὴ τουρκοκρατηθείσης Ἑπτανήσου ἐπρεπε τοῦτο νὰ εφαρμοσθῇ καὶ ἐκεῖ. Ἡ Κέρκυρα π.χ. ἡ ὁποία πάντοτε ἀπετέλει μίαν μονάδα αὐτοδιοικήσεως ἔδει νὰ διαιρηθῇ εἰς 22 δήμους, μὲ ἰσαριθμούς δημάρχους καὶ 250 συμβούλους! Ἀναποφεύκτως προκύπτει τὸ συμπέρασμα: τὸ δημοτικὸν καὶ διοικητικὸν σύστημα, τὸ «δάνειον τοῦτο ἔργον» ἐξυπηρετεῖ τὸ κομματικὸν συμφέρον καὶ «τὴν φιλοδοξίαν τῆς τοπικῆς ἀριστοκρατίας», ἡ ὁποία ἐνέμετο τὸν Δήμον ὡς τιμάριον, μὲ τὸν δήμαρχον τρομερὸν χωροδεσπότην καὶ κομματάρχην, «τύραννον τῶν ἐναντίων καὶ ὅλης τῆς δημοσίας διοικήσεως καὶ τῶν δυστυχῶν ὑπαλλήλων τῆς», ὡς γράφει ὁ Γεραγᾶς (ἐνθα ἀνωτ. σελ. 90).

Εἶχομεν, ἐν συνεχείᾳ τὰ σχέδια τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, τὴν ἐκλογικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ 1886 καὶ τὰς διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ 1887, τοῦ 1899 καὶ τοῦ 1911.

Πλέον συγκεκριμένως, ὁ Τρικούπης, κατὰ τὴν πρώτην σύντομον πρωθυπουργίαν του τὸ ἔτος 1875, κατέθεσε τρία νομοσχέδια διὰ τῶν ὁποίων ἀπέβλεπεν εἰς εὐρείαν ἀποκέντρωσιν τῆς διοικήσεως καὶ ριζικὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν γαλικῶν προτύπων. Εἰς τὸ πρῶτον, «περὶ τῆς Νομαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς» (Ν.Ε.) προβλέποντο τὰ ἑξῆς: Ὁ Νομὸς θὰ καθίστατο νομικὸν πρόσωπον διοικούμενον ὑπὸ τῆς Ν.Ε., συντιθεμένην ἐκ τριῶν τουλάχιστον αἰρετῶν μελῶν ἐκλεγομένων ἀπὸ κάθε ἐπαρχίαν. Ὁ πρόεδρος αὐτῆς θὰ διόριζε τὸν γραμματέα, ἓνα ἢ δύο γραφεῖς καὶ ἓνα κλητῆρα, ἅπαντας ἐπὶ μισθῷ. Συνερχομένη ἅπαξ τουλάχιστον τοῦ μηνός ἢ συγκαλουμένη ἐκτάκτως ὑπὸ τοῦ Νομάρχου θὰ ἀπεφάσιζεν ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἀρμοδιότητός της, ὡς λ.χ. ἦσαν ἡ διοικήσις καὶ διαχειρίσις τῶν κτημάτων τοῦ νομοῦ, ἡ ἐκτέλεσις ἔργων, ἡ ἐποπτεία ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῶν δήμων,

λιμένων, αγορών, αγαθοεργών καταστημάτων κ.ά., ή ψήφισις του προϋπολογισμού του νομού, ή έκδικασις εφέσεων των δημοτικών συμβουλίων κατ' απόφάσεων του νομάρχου, ή γνωμοδότησις επί ενίων θεμάτων δημοσίας διοικήσεως διά κλπ. Προεβλέπετο μάλιστα και ή κάλυψις των γενικών εξόδων διοικήσεως διά της επιβολής προσθέτου φορολογίας (10% επί των τελωνειακών τελών και μέχρι 5% επί των λοιπών δημοσίων φόρων). Διά του δευτέρου νομοσχεδίου, «περί Κοινοτήτων», προεβλέπετο ή εντός του σχηματισμού εκάστου δήμου χειραφέτησις της Κοινότητος, ή όποια θ' άπετέλει «περιφέρειαν ειδικού παρεδρείου». «Ητοι, πάν χωρίον θά ήδύνατο, υπό ώρισμένας προϋποθέσεις, νά άποτελέση ίδιον νομικόν πρόσωπον με κοινοτικήν άρχήν ένα ειδικόν πάρεδρον ώς και τρεις κοινοτικούς συμβούλους, άπαντας αίρετούς, εκλεγομένους ταυτοχρόνως με τον δήμαρχον, τούς παρέδρους και δημοτικούς συμβούλους. Η άστυνομική διοίκησις της Κοινότητος θά άνήκεν εις ειδικόν πάρεδρον, τά δε έκκλησιαστικά εισοδήματα θά διετίθεντο διά την αντιμετώπισιν των κοινοτικών εξόδων και διά την έκτέλεσιν έργων κοινής ώφελείας. Διά του τρίτου νομοσχεδίου θά επήρχοντο ώρισμέναι ούσιαστικά τροποποιήσεις εις τό δημοτικόν όργανισμόν του 1833, ιδίως δε άναφορικώς με την έγκρισιν της προϊσταμένης διοικητικής άρχης προκειμένου περί αποφάσεων των δημοτικών συμβουλίων επί των δημοσιονομικών των δημοτικών ύπαλλήλων (μετά από πολυχρόνιον μελέτην ειδικής επιτροπής) άποσκοπών εις τον άποκλεισμόν «μεγάλου σμήνους άμαθών και άνικάνων, οτινες άπετέλουσιν την άμπωτιν και παλίρροιαν, των κηφήνων, οι όποιοι ήρχοντο και παρήρχοντο μηδέν προσφέροντες και πολλά λαμβάνοντες εκ των δημοσίων θέσεων καθ' εκάστην ύπουργικήν μεταβολήν». (Ένθα άνωτ., σελ. 73). Δι' άλλου νόμου άπηγορεύθη ή κατάσχεςις των μισθών των πολιτικών και στρατιωτικών ύπαλλήλων, ενώ διά μιās σειράς μέτρων ενισχύσεως της ιδιωτικής πρωτοβουλίας έθεσε τά θεμέλια ένός προγράμματος αναπτύξεως, παραλλήλως με την έκτέλεσιν των πρώτων άξιολόγων έργων ύποδομής (λιμένες, όδοί, σιδηρόδρομοι) και με την αναμόρφωσιν του στρατού και του στόλου. Επρόκειτο πράγματι περί μιās γιγαντιαίας προσπάθειας δημιουργίας Κράτους σεβαστού από όλους, μάλιστα δε υπό κοινοβουλευτικόν σύστημα και υπό τας πλέον δυσμενείς οικονομικάς συνθήκας. «Επάλασε, έμόχθησε, ήναγκάσθη όμως νά όμολογήσῃ τό «δυστυχώς επτωχεύσαμεν» και τό χειρότερον μη δυνηθείς νά προσεταιρισθῇ την μεγάλην πλειοψηφίαν των Έλλήνων ειπε με πικρίαν ότι ό Λαός προτιμούσε την κακοδιοίκησιν διότι άλλως δέν έξηγείτο ή προτίμησις του προς την παλαιάν τάξιν των πραγμάτων.

Η πολιτική σοφία, ή οξύνοια και ό όρθολογισμός του Τρικούπη έξεδηλώθησαν έναργέστερον κατά τας συζητήσεις εις την Βουλήν τας σχετικάς με την έκλογικήν μεταρρύθμισιν του 1886, όπου κατέστησε σαφές ότι την διοικητικήν του άποκέντρωσιν ήθελε νά συνδυάσῃ με τον καθορισμόν εύρείας έκλογικής περιφέρειας. «Η εύρύτης της έκλογικής περιφέρειας - έλεγεν εις μιαν άγόρευσίν του - είναι αναγκαία και διά λόγους έτι διοικήσεως. Ένόσω ή εύρεία παρ' ήμίν περιφέρεια δέν συνδέεται προς την πολιτικήν, δέν έχει ύπαρξιν έν τῇ Πολιτείᾳ. Έχομεν Νομόν, διότι έχομεν Νομάρχην, και ούδέν πλέον... Μόνον όταν αἱ έπαρχίαι

αὶ ἀπαρτίζουσαι τὸν νομὸν αἰσθανθῶσι τὴν ἀλληλεγγύην διὰ τῆς κοινῆς ἐνεργείας πρὸς καταρτισμὸν τοῦ Κοινοβουλίου, τότε ὁ Νομὸς θὰ ἔχη ὑπαρξιν καὶ τότε μόνον θέλομεν ἔχει ἀποκέντρωσιν. . . Ἐν ὅσῳ ἔχετε τὴν αὐτοδιοίκησιν ἐν μόνῳ τῷ δήμῳ, μὴ περιμένετε ἀποκέντρωσιν. Ἀφ' οὗ ὁ δῆμος δὲν ἔχει τὴν ὑπόστασιν τὴν ἀναγκαίαν, ἵνα δυνηθῇ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ὑπουργόν, δώσατε ὄγκον εἰς τὴν τοπικὴν διοίκησιν, δώσατε πολιτικὴν ὑπαρξιν εἰς τὸν νομὸν καὶ τότε δύνασθε νὰ ὁμιλήτε περὶ ἀποκεντρώσεως. Βάσις τῆς ἐλευθερίας δὲν εἶναι οἱ πολιτικοὶ θεσμοί, εἶναι ἡ ἀποκέντρωσις ἐν τῇ διοικήσει». Ἀναλόγους ἀγορεύσεις εἶχον καὶ ἄλλοι βουλευταὶ κατὰ τὴν διάρκειαν μακρῶν συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς κατὰ τὰς ὁποίας ἡ διοίκησις «εἶχε τὴν δίκην τῆς».

Τὰ κυριώτερα στοιχεῖα, ἐξ ἄλλου, τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1887 ἀφεώρων εἰς τὴν κατάργησιν τῶν «Ἐπαρχείων» ὡς ἀποδειχθέντων ἐπιβλαβῶν εἰς τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ θεσμοῦ τῶν «Νομαρχιακῶν Συμβουλίων». Ὁ Νομὸς ἀνεγνωρίσθη τότε ὡς νομικὸν πρόσωπον, τὸ δὲ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον ἐψηφίζε τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ νομοῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν πιστώσεων αἱ ὁποῖαι προσδιορίζοντο ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀλλὰ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ἐπρόκειτο περὶ βραχυβίου ρυθμίσεως δεδομένου ὅτι δὲν ἐξησφαλιζέτο παραλλήλως ἡ ἀπαραίτητος οἰκονομικὴ βάσις, ἡ στοιχειώδης οἰκονομικὴ αὐτονομία. Ὁ Θεόδ. Δηλιγιάννης, νικητῆς τῶν ἐκλογῶν, ἀντὶ νὰ παράσχῃ τὴν δυνατότητα αὐτὴν ἐπιβιώσεως τοῦ νέου θεσμοῦ τῶν Νομαρχιακῶν Συμβουλίων, εἰσηγούμενος, ὡς προέβλεπεν ὁ συστατικὸς τῶν νόμος, τὴν ρύθμισιν τῶν οἰκονομικῶν τῶν, τὰ κατήργησε τὸ 1890 μὲ τὸ αἰτιολογικὸν τῆς ἐλλείψεως πόρων. Ἐπανεφέρθησαν ὡς ἐκ τούτου τὰ Ἐπαρχιακὰ Συμβούλια ὡς «ἐγκλιματισθέντα ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀνήκοντα οἰοεὶ κατὰ φύσιν εἰς τὸν διοικητικὸν ὀργανισμὸν τῆς Χώρας»(!). Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀνεστήθησαν καὶ οἱ ἔπαρχοι διὰ νὰ ἐνταφιασθοῦν καὶ πάλιν τὸ 1893. Καὶ ἔπεται συνέχεια: «Ὁ Τρικούπης ἀναλαβὼν καὶ πάλιν τὴν κυβέρνησιν ἐπανεφέρει μὲν τὸ νομαρχιακὸν σύστημα οὐχὶ ὁμῶς καὶ τὰ νομαρχιακὰ συμβούλια. . . Ἀφορμὴ τῆς ὀριστικῆς πτώσεως τοῦ Τρικούπη ὑπῆρξεν. . . ἡ ἀπὸ τοῦ 1888 ἐπιδιωκομένη παρ' αὐτοῦ μεταρρυθμίσις τῶν οἰκονομικῶν τῶν δήμων μὲ βάσιν τὴν κατάργησιν τῶν διαπυλίων. . . Ἦτο ἀξίωσις γενικὴ τῆς κοινῆς γνώμης. . . Τὸ μέτρον ἐπεκροτήθη, ἀλλ' ὁ Τρικούπης ἤθελε τὸ ἐκ τῆς καταργήσεως τῶν διαπυλίων ἔλλειμμα νὰ πληρῶσῃ δι' αὐξήσεως τῶν κτηματικῶν φόρων. Κατακραυγὴ, συλλαλητήριον τῆς 7 Ἰαν. 1895 εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως, ὅπου προσήλθε καὶ ὁ Διάδοχος(!), ἐξ οὗ ἡ παραίτησις τοῦ Τρικούπη» (Κ. Γεραγᾶ, σελ. 101).

Διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1899, ὥστόσο, ἐξησφαλιζόντο πόροι εἰς τὸν νομὸν καὶ οὕτω παρεχωρεῖτο πραγματικὴ, εὐρεῖα καὶ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότης εἰς τὰ περιφερειακὰ ὄργανα τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας διὰ τὰ θέματα παιδείας, συγκοινωνίας, γεωργίας, φιλανθρωπικῶν καταστημάτων κ.ἄ. Καὶ αὐτομάτως ἀναφύεται τὸ ἐρώτημα: Πῶς ἐψηφίσθη τότε τοιοῦτον νομοσχέδιον μετὰ μάλιστα τὴν «ἀτυχίαν» τοῦ 1897; Μήπως ὁ ἀδυσώπητος Διεθνὴς Οἰκονομικὸς Ἐλεγχὸς παρέσχεν ἐπιτέλους τοὺς ὑλικοὺς πόρους; Ὅχι βεβαίως. Ἀπλῶς φαίνεται ὅτι ἐσυνειδητοποιήθη ἡ ἀνάγκη ἀποκτίσεως πραγματικῆς δημοσίας διοικήσεως. Ἡ

αὐτὴ πάντοτε ἐνδελέχεια μετὰ πᾶσαν ἐθνικὴν περιπέτειαν. Δυστυχῶς ὁμως «μετὰ»· Ὅχι «πρὶν». Εὐκόλος ἦτο καὶ ἡ ψήφισις τῶν δύο σχετικῶν νομοσχεδίων. Διὰ τοῦ πρώτου μὲ τίτλον «Περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Κράτους» ἐπεβραβιάθη τὸ νομαρχιακὸν σύστημα (καίτοι ἠλέγχθη ὡς «νόθευσις») μὲ παράλληλον ὁμως ἀύξησιν τῶν νομῶν ἀπὸ 16 εἰς 26. Ἐπίσης, κατεκρίθη ἡ συγκέντρωσις ὡς πηγὴ ὄλων τῶν δεινῶν, ἐνῶ εἰς τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ἐτονίζετο: «ἀποκέντρωσις ἀπὸ τοῦ Κυβερνητικοῦ Κέντρου καὶ συγκέντρωσις ἐν τῷ Νομῷ». Διὰ τοῦ δευτέρου Νόμου τοῦ 1899 «περὶ τῶν νομῶν καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῶν», πηγαὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν ἡ γαλλικὴ, ἡ βελγικὴ καὶ ἡ ἰταλικὴ νομοθεσία, ἐρρυθμίζοντο τὰ θέματα ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου τῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν ὑπηρεσιῶν, ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῶν Δήμων καὶ Κοινοφελῶν Ἰδρυμάτων κ.ά. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ σχεδιασθεῖσα ἀποκέντρωσις καὶ αὐτοδιοικήσις κατὰ νομοῦς «ἔμεινε στὸ χαρτί», ὅπως ἔμεινε καὶ μία ἄλλη ἀπόπειρα τῆς Κυβερνήσεως Θεοτόκη ἡ ὁποία ὑπέβαλε τὸν Νοέμβριον 1908 νομοσχέδιον «περὶ Κοινοτήτων» ἀποβλέπουσα εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ Κοινοτικοῦ θεσμοῦ ἐντὸς τοῦ δήμου, ὡς προεβλέπετο τὸ 1863. Ἦλθεν ὁμως ἡ Ἐπανάστασις τοῦ Αὐγούστου 1909 καὶ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ὅστις εἰς τὸν πρῶτον προγραμματικὸν λόγον του εἰς Λάρισα (14 Νοεμβρίου 1910) ἐτόνιζε μεταξύ τῶν ἄλλων: «Ἡ Κυβέρνησις τῆς ἀνορθώσεως θέλει ἐπιδιώξει τὴν ἐξυγιάνσιν τῆς διοικήσεως διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κοινοτικοῦ θεσμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἀληθοῦς αὐτοδιοικήσεως...».

Αἴτημα πρωταρχικὸν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1909 ἦτο ἡ κοσμίαι διοίκησις καὶ ἡ ἀναμόρφωσις τῶν διοικητικῶν θεσμῶν, ἀξίζει δὲ νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 23 Νοεμβρίου 1910 προελθοῦσα Βουλὴ διέφερε σαφῶς ὄλων τῶν προηγουμένων ἀπὸ πλευρᾶς συνθέσεως, ἀφοῦ τὴν μεγίστην πλειοψηφίαν αὐτῆς ἀπετέλουσαν νέοι δημόσιοι ἄνδρες οἱ ὁποῖοι ἀνήκον εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν. Ἡ ἀπετέλουσαν νέοι δημόσιοι ἄνδρες οἱ ὁποῖοι ἀνήκον εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν. Ἡ ἀπεταγματικὴ καθιέρωσις τῆς μονιμότητος τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἡ ἐπαναβίωσις τῆς Κοινότητος καὶ ὁ ὀρθολογικὸς περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Δήμων, ἡ ἐξάλειψις τῆς παντοκρατορίας τοῦ δημάρχου καὶ ὁ τονισμὸς τῆς συλλογικῆς διοικήσεως τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν συμβουλίων ἡ συγχώνευσις καὶ ἐπιναφορὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νόμων εἰς 16 πρὸς καλύτεραν ἐπιδίωξιν ἐφαρμογῆς προγράμματος ἀποκεντρώσεως ἐντὸς τοῦ πλαισίου μεγαλύτερας διοικητικῆς περιφερείας κ.ά., βασικαὶ ρυθμίσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπεσκόπουσαν «εἰς τὴν προσαρμογὴν τῆς καθυστερημένης ἑλληνικῆς κοινωνίας, μέσῳ τῆς κρατικῆς δράσεως, εἰς τὰς νεωτᾶς ἐξελίξεις», ὡς γράφει ὁ Δ.Κ. Ψαρὸς, ἦσαν τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀνορθωτικοῦ ἐκείνου κινήματος ὀλίγον πρὸ τῆς προσαρτησεως τῶν «Νέων Χωρῶν» καὶ τῆς λαίλαπος τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ἡ 30ετία τοῦ «μεσοπολέμου», ἡ ὁποία διέρρησεν ἐν μέσῳ τῶν γνωστῶν πολιτειακῶν ἀνωμαλιῶν, τοῦ ἐθνικοῦ διχασμοῦ καὶ τῆς ἀναβιώσεως τῆς ψυχολογίας τοῦ παλαιοκομματισμοῦ, τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, τῆς παγκοσμίου οικονομικῆς κρίσεως, τοῦ καθεστώτος τῆς 4ης Αὐγούστου (κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἡ διοικητικὴ συγκέντρωσις ἐφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον), τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου δὲν προσεφέρετο βεβαίως δι' ἀληθείας διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις. «Ὁ νομοθέτης, ὑπὸ τὰς ἀνωμάλους αὐτὰς καταστάσεις,

ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν αἰτημάτων τῶν μαζῶν καὶ τὸν ἐκβιασμόν ἐκ τῶν οἰκονομικῶν περιπετειῶν, ἀσθμαίνων ἅμα καὶ πεφοβισμένος προχωρεῖ διαρκῶς καὶ περισσό-
 τερον εἰς τὴν λήψιν πάσης φύσεως μέτρων, προχειρῶς, ἀπρογραμματίστως, ἀντι-
 φατικῶς, βαρύνων διαρκῶς καὶ περισσότερον τὸν κρατικὸν μηχανισμόν μετὰ τὰς
 πλέον ἀπιθάνους ἀρμοδιότητας καὶ ἀμελέτητον πολλακίς ἀπομίμησιν ξένων
 προτύπων» (Δ.Κ. Φαροῦ, εἰς ἐκδ. Σν. Πτυχ. ΠΑΣΠΕ, σελ. 43). Ἐκ τῶν πλέον
 ἀξιοσημειώτων προσπαθειῶν τῆς περιόδου αὐτῆς εἰς τὸν τομέα τῆς δημοσίας
 διοικήσεως εἶναι αἱ σχετικαὶ μετὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσιολογιστικῶν ὑπηρε-
 σιῶν τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν τῆ ὑποδείξει Ἰταλῶν κυρίως ἐμπειρογνομό-
 νων, ἡ εἰσαγωγή καὶ ἡ πείρα τῶν Γενικῶν Διοικήσεων, αἱ μεταρρυθμιστικαὶ
 ἀποπειραὶ μετὰ τὸ 1923 καὶ πρωτίστως αἱ ἐπιτακτικαὶ διατάξεις τοῦ Συντάγματος
 1927 περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως καὶ αὐτοδιοικήσεως β' βαθμοῦ, ἡ σύστασις
 τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας πρὸς ἐξασφάλισιν, σὺν τοῖς ἄλλοις, τῆς μονιμό-
 τητος τῶν δημοσιῶν ὑπαλλήλων κ.ἄ. Κατὰ τὸ ἄρθρον 107 τοῦ Συντάγματος τοῦ
 1927: «Τὸ Κράτος διαιρεῖται εἰς περιφέρειας, ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ πολῖται δια-
 χειρίζονται ἀπ' εὐθείας τὰς τοπικάς ὑποθέσεις, ὡς νόμος θέλει ὀρίσει». Ἐνῶ διὰ
 τοῦ ἄρθρου 108 κατοχυροῦτο ἡ αὐτοδιοίκησις, ἐπιτρεπομένης μόνον τῆς «ἀνω-
 τάτης ἐποπτείας». Κατ' ἐπιταγὴν τούτου κατεβλήθη προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύ-
 ρωσιν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν νομῶν διὰ τῆς ἐξευ-
 ρέσεως ἰδίως τῶν ὑλικῶν πόρων. Οὕτω, διὰ τοῦ Νόμου 4249/1929 ἐπετράπη ἡ
 αὔξησις τῆς φορολογίας ἐπὶ παντὸς ἀμέσου δημοσίου φόρου, πλὴν τοῦ καπνοῦ,
 κατηγγήθησαν δὲ οἱ σχετικοὶ πόροι ἐκ τῆς ἐμμέσου φορολογίας.

Ἡ κληρονομία τοῦ παρελθόντος καὶ αἱ προσπάθειαι ἀναδιορ- γανώσεως ἀπὸ τὸ 1950

Αἱ μεταπολεμικαὶ προσπάθειαι διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ἐλληνικῆς δημοσίας
 διοικήσεως χρονολογοῦνται οὐσιαστικῶς ἀπὸ τὸ 1950. Ὁμολογουμένως τὸ μεταρ-
 ρυθμιστικὸν πνεῦμα ἦτο καὶ εἶναι πράγματι ἄρκετὰ ἀνεπτυγμένον μεταξὺ τῶν
 ἀρμοδιῶν διὰ τὸ μέγα θέμα τῆς ἀναδιοργανώσεως, ἀλλά, παρὰ τὰς προσπάθειαι
 των, τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον ὑπῆρξε γενικῶς πενιχρόν, ἰδίως ἂν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ
 τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν φύσιν τῶν σημερινῶν ἀτελειῶν τῆς Δημοσίας Διοικήσεως.

Ὁ Καθηγητὴς Κυρ. Βαρβαρέσος, ἔχων ἰδιαν πείραν περὶ τῆς μεγάλης ἀνε-
 παρκείας τῆς μεταπολεμικῆς ἐλληνικῆς διοικήσεως ἐτόνιζε μετ' ἐμφάσεως: «Δὲν
 δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν τὴν ἐλαχίστην βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως
 τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν δὲν ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὸ βασικὸν πρόβλημα: τὸ τῆς ἀκαταλλη-
 λότητος τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ τῆς...». Ἄρκει, ἐνδεικτικῶς, νὰ ἀναφερθῇ
 ὅ,τι, τοιαύτης ἐκτάσεως ἀνικανότητος ἐχαρακτήριζε τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας,
 ὥστε ἐκ τῶν 25 ἑκατ. δολλ. τῆς τεχνικῆς βοήθειαι πρὸς ἀνασυγκρότησιν τῆς χῶ-
 ρας, ἀπερροφήθη τελικῶς περίπου τὸ ἡμισυ τοῦ ποσοῦ τούτου. Ἠσκήθη τότε
 πίεσις καὶ ἐγένετο πασιφανὲς ὅτι, ἡ ἔλλειψις ἐνός ἐπιτελικοῦ φορέως πρὸς ἐφαρ-
 μογὴν καὶ συντονισμόν τῶν ποικίλων ἐνεργειῶν τοῦ προγράμματος ἀνασυγκρο-
 τήσεως εἰς τὰ πλαίσια τοῦ σχεδίου Μάρσαλ, ὄχι μόνον παρεκώλυε τὴν σχετικὴν

προσπάθειαν ἀλλὰ προϋπέθετε τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ὅλου θέματος τῆς διοικητικῆς ἀναδιοργανώσεως. Πρὸς τὸ σκοπὸν αὐτὸν ἰδρύθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ εἰς πρῶτος πυρὴν, ὁ ὁποῖος ὠδήγησε τὸ 1951 εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς III Γενικῆς Διευθύνσεως τούτου, ὡς κεντρικῆς ὑπηρεσίας ἀρμοδίας διὰ τὴν καθ' ὅλου μελέτην τῶν προβλημάτων τῆς δημοσίας διοικήσεως καὶ τὴν καθιέρωσιν κανόνων σχετικῶν μετὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

Τὸ ἔτος τοῦτο ἐγέννησε πράγματι πολλὰς προσδοκίας. Σὺν τοῖς ἄλλοις, διὰ τοῦ Νόμου 1811/1951 ἐξεδόθη ὁ Κῶδιξ «περὶ καταστάσεως δημοσίων διοικητικῶν ὑπαλλήλων», ἐνῶ ἡ ταυτόχρονος σύστασις καὶ τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλευτικῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν (Α.Σ.Δ.Υ.) ἔδιδε μεγαλύτερον περιεχόμενον εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν μεταρρυθμιστικὴν προσπάθειαν ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρωταρχικὸν θέμα τῆς ἐνοποιήσεως τῆς Δημοσίας Διοικήσεως ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ πολυβασανισμένου αὐτοῦ νόμου ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ Κῶδικος ἦτο: «ἡ καθιέρωσις ἐνιαίων καὶ ὁμοιομόρφων κανόνων, διεπόντων τὴν κατὰ τὰς τῶν προσωπικοῦ τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐπὶ βάσεων ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης, ἡ ἐξασφάλισις τῆς ὀρθῆς ἐπιλογῆς τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν, τῆς ὁμαλῆς σταδιοδρομίας καὶ τῆς μεγίστης δυνατῆς ἀποδόσεως». Ἐκτοτε καὶ ἕως τὴν ἐξαγγελίαν τῶν νέων μέτρων διοικητικῆς ἀναδιοργανώσεως ἔλαβον χώραν πολυποικίλαι ἐκπονήσεις σχεδίων, ἐκθέσεων, νομοσχεδίων, μελετῶν, μετεκλήθησαν οὐκ ὀλίγοι ξένοι ἐμπειρογνώμονες διὰ νὰ μελετήσουν καὶ νὰ προτείνουν μέτρα διοικητικῆς ἀναδιοργανώσεως, ἰδρύθησαν νέα ἀρμόδια ἐπιτελετήματα μετεκτεῖναι τὸ ὑπηρεσιακὰ μόνάδες, ἐπραγματοποιήθησαν ἀρκετὰ προγράμματα παιδείας καὶ ἀπεκομίσθη γενικῶς νέα πολύτιμος πείρα ἢ ὅποια πρέπει νὰ ληφθῆται ὑπὸ ὄψιν. Οὕτω π.χ. εἶχομεν τὰς Ἐκθέσεις τῶν Gregoire καὶ Mehl τοῦ Conseil d'Etat, τὰ σχέδια τῆς UNRRA καὶ τοῦ FAO περὶ ἀναδιοργανώσεως τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, τὸ σχέδιον τῆς «Ὑπηρεσίας Δημοσίας Διοικήσεως» τοῦ Σικάγου (1950) περὶ βελτιώσεως τῆς ὑπηρεσιακῆς καὶ μισθολογικῆς καταστάσεως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τὰ διάφορα ἄλλα σχέδια καὶ τὰς προτάσεις τῶν ἐμπειρογνομόνων κυρίως τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. ἀπὸ τὸ 1954 καὶ ἐφεξῆς διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν διοικητικῶν διαδικασιῶν κλπ., τὸ σχέδιον τῆς ἐπιτροπῆς Συντονισμοῦ διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν Ὑπουργείων Δημοσίων Ἔργων καὶ Γεωργίας, τὸ σχέδιον τῆς Ἀμερ. Συμβουλευτικῆς Ἀποστολῆς διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ λογιστικοῦ ἐλέγχου κ.ἄ.π. Ὅπως ἰδιαιτέρως ὅμως ἐπηρεάσαν τὸ ἔργον τῆς ἀναδιοργανώσεως εἰς τὴν Χώραν μας αἱ κάτωθι Ἐκθέσεις αἱ ὁποῖαι ὑπεβλήθησαν ἀρμοδίως ὑπὸ τῶν ξένων ἐμπειρογνομόνων κατὰ τὴν διετίαν 1964 - 65:

- α) Τοῦ Καθηγητοῦ καὶ συμβούλου τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. Georges Langrod, «Ἀφορῶσα τὴν Διοικητικὴν Ἀναδιοργάνωσιν ἐν Ἑλλάδι», Ἀθῆναι, Ἰανουάριος 1964, ὡς καὶ τοῦ ἰδίου μετὰ τὸν αὐτὸν τίτλον, ἐκδοθεῖσα τὸν Ἰανουάριον 1965.
- β) Τοῦ συμβούλου τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. G. B. Crighton, περὶ Ὀργανώσεως καὶ Μεθόδων (Ο. καὶ Μ.) ἥτις ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τὸν «Οἰκονομικὸν Ταχυδρόμον» (Ἀρ. Φ. 5 καὶ 12, ἔτ. 1964). Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἐκθέσεως αὐτῆς συνεστήθησαν ἔκτοτε ἀρκετὰ μόνάδες «Ο. καὶ Μ.» εἰς τὰ Ὑπουργεῖα.

γ) Τοῦ Μ. Richardson, συμβούλου τοῦ Ο.Η.Ε., περί τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας ὑπηρεσιῶν πληροφοριῶν (Γραφεῖα πληροφοριῶν, Δημ. Σχέσεις). Ἦδη λειτουργοῦν, συνήθως ἐνσωματωμένοι μετὰ τῶν μονάδων Ο. καὶ Μ., ὑπηρεσίαι Δημοσιῶν Σχέσεων, τὰ Γραφεῖα Παραπόνων καὶ ἡ προσφάτως συσταθεῖσα, ἄκρως δὲ ἐπωφελῆς, ὑπηρεσία πληροφοριῶν παρὰ τῆ Γεν. Δ/νσει Δημοσίας Διοικήσεως (Γ.Δ.Δ.Δ.), ἡ ὁποία παρέχει πληροφορίας καὶ διὰ τηλεφώνου δι' ὅλας τὰς λεπτομερείας ἐκδόσεως πιστοποιητικῶν κλπ.

δ) Τοῦ L. Mehl τῆς Ε.Ν.Α., περί τῆς συστάσεως «Κέντρου Δημοσίας Διοικήσεως ἐν Ἑλλάδι» κατὰ τὰ ἐν Γαλλίᾳ πρότυπα, καὶ

ε) Τῆς Α. Turnbull, τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. διὰ τὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μετεκπαιδευσιν δημοσιῶν ὑπαλλήλων (In-Service Training).

Αἱ διαπιστώσεις καὶ προτάσεις τοῦ Γάλλου Καθηγητοῦ Langrod ἀπετέλεσαν γενικῶς τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθη - καὶ ἐν πολλοῖς στηρίζεται ἀκόμη - ἡ ὅλη προσπάθεια τῆς διοικητικῆς ἀναδιοργανώσεως, διὰ τοῦτο δὲ πρέπει νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐκτενέστερον περὶ αὐτῶν (βλ. κατωτέρω).

Ἀναμφισβητήτως, παρήχθη πληθώρα σχεδίων, νομοθετημάτων, ἐκθέσεων, ὀργανωτικῶν σχημάτων καὶ ἐφαρμογῶν, γνωμοδοτήσεων, προβλέψεων εἰς τὰ πενταετῆ προγράμματα Οἴκου. Ἀναπτύξεως, μέτρων περὶ ἀποκεντρώσεως, διοικ. ὀργανισμῶν καὶ διοικ. νομοθεσίας ὡς λ.χ. οἱ νόμοι 2500/1953, 3200/1955 «περὶ διοικ. ἀποκεντρώσεως», 3983/1959 «περὶ κωδικοπ. τῆς διοικητικῆς νομοθεσίας», οἱ σχετικοὶ νόμοι τῆς ἐπταετίας κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγίνε καὶ τὸ πείραμα τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ θεσμοῦ τοῦ «Ἐπιτρόπου τῆς Διοικήσεως» κ.ο.κ. Ἀλλά, ὡς ἤδη ἐλέγχθη καὶ ὡς εἶναι πασίγνωστον, τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε πτωχόν. Ἀσφαλῶς εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἔχει πλήρη ἐφαρμογὴν τὸ λαϊκὸν γνωμικὸν «ὅπου ἀκοῦς πολλὰ κερὰσια...» ἢ τὸ «ὅποιος δὲν θέλει νὰ ζυμώσῃ...», ὡς καὶ ἡ ἀλληγορικὴ σημασία τοῦ γνωστοῦ ἀνεκδότου κατὰ τὸ ὁποῖον, ναὶ μὲν ὄλοι οἱ ποντικοὶ συνεφώνουν νὰ κρεμασθῇ τὸ κουδούνι εἰς τὸν λαιμὸν τῆς γάτας, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ὁ πρόθυμος καὶ ἱκανὸς ποντικὸς διὰ τὴν τόσον δύσκολον αὐτὴν ἀποστολήν.

Εἶναι πράγματι θλιβερά καὶ ἥκιστα κολακευτικὴ ἡ διαπίστωσις ὅτι ἡ Χώρα μας, ἔχουσα ἐλεύθερον βίον πλέον τοῦ ἐνός καὶ ἡμίσεος αἰῶνος, δὲν ἠδυνήθη οὔτε μίαν φορὰν νὰ ἐφαρμόσῃ πρόγραμμα διοικητικῆς ἀναδιοργανώσεως ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐνδελεχοῦς, ὠλοκληρωμένης, συστηματικῆς καὶ μακροπνόου διαγνώσεως ἀλλὰ καὶ τῆς ρεαλιστικῆς ἀντιμετώπισεως τοῦ προβλήματος. Αἱ πολεμικαὶ καταστάσεις, αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλῖαι, ἡ οἰκονομικὴ καθυστέρησις, ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν μέσων εἶναι συνήθως αἱ προβαλλόμεναι αἰτίαι πρὸς δικαιολόγησιν αὐτῆς τῆς ὀλιγωρίας, τῆς ἀσυνεπείας καὶ τῆς τρομερᾶς ἀδρανείας. Σημαντικὸν ὅμως ρόλον διεδραμάτισαν καὶ αἱ μυωπικαὶ σκοπιμότητες, ἡ ἀδιαφορία, αἱ προχειρότητες, ἡ διστακτικότης, ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ἀνευθυνότης. Ὑπῆρξαν περίοδοι τῆς διοικητικῆς ἱστορίας τῆς Χώρας μας κατὰ τὰς ὁποίας τὸ αἶσθημα τῆς δημοσίας λειτουργίας ἐνηπίαζε καὶ ἡ ἀσκησης ἐξουσίας εἶχε τὴν ἐννοίαν τῆς ἰδιοφελείας καὶ τῆς καταχρήσεως εἰς βάρος τῶν πολιτῶν μὲ παράλληλον μάλιστα κάλυψιν ὠραίων λόγων καὶ παραινέσεων: «Εἰς τὰς ἀποφάσεις σας δὲν θὰ ἔχητε ἄλλον ὀδηγὸν εἰμὴ τὸν νόμον καὶ τὴν δικαιο-

οσύνην, ἥτις εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή». ἔλεγε μία Ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου τὸ 1844. Φαρισαϊσμός καὶ ὑποκρισία ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι πρὸ τοῦ κομματικοῦ, τοπικοῦ ἢ ἀτομικοῦ συμφέροντος ὑπεχώρει, σχεδὸν πάντοτε, τὸ γενικώτερον, τὸ ἐθνικόν, τὸ συμφέρον τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Αἱ δημόσιαι θέσεις ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας ἐπωλοῦντο ἐπὶ ἐκλογικῇ ἀντιπαροχῇ, ἐνῶ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ὑπάλληλοι διωρίζοντο καὶ μετετίθεντο «διὰ πλαγίων μέσων» ἢ διὰ τῶν ἰκανοποιηθῶν αἱ ἀπαιτήσεις τῶν κομματικῶν φίλων. Ὅπωςδήποτε ἡ ἀθρόα προσφορά ὑποψηφίων διὰ «μίαν θεσοῦλα» εἰς τὸ Δημόσιον συνεδέθη καὶ μετὰ τὴν χαμηλὴν παραγωγικότητα τῆς γεωργίας, τὴν ὑποαπασχόλησιν, τὴν ἀθρόαν δημοθυρίαν πτυχιούχων γενικῆς θεωρητικο-νομικῆς κατάρτισεως καὶ μετὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἐμποροβιομηχανικὴν συγκέντρωσιν τῆς πρωτεύουσας.

Ἡ ἐξασφάλισις μιᾶς δημοσιούπαλληλικῆς θέσεως ἦτο πάντοτε εὐκολωτέρα ἂν ὅτι εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τομέα ἄλλὰ καὶ πλέον ἐπιχειρηματικοί, οἱ ἔχοντες πρόσθετον ἐπιμόρφωσις. Οἱ ἄριστοι, οἱ πλέον ἐπιχειρηματικοί, οἱ ἔχοντες πρόσθετον ἐπιμόρφωσιν καὶ μεταπτυχιακὰ τυπικὰ προσόντα ἐστρέφοντο, κατὰ κανόνα καὶ μέχρι προσφάτως, εἴτε πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν τομέα εἴτε πρὸς τοὺς διαφόρους ὀργανισμούς ἐρευνῶν (Κ.Ε.Π.Ε. ΕΛΚΕΠΑ, Κέντρον Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, Τράπεζαι κ.ἄ.), ἐνῶ ἄλλοι παρέμειναν εἰς τὸ ἐξωτερικόν διὰ τῶν ἐργασθῶν εἰς Πανεπιστήμια, Κέντρα Ἐρευνῶν κλπ. Παρὰ τὴν ἀπαιτήσιν τῆς ἐπιμόρφωσιν ἀπὸ πτυχιούχου ἀνώ- δημοσία διοικήσεις νὰ εἶναι δυσαναλόγως ἐπὶ πλεονάζοντες ὑπάλληλοι, ἐνῶ εἰς τὰς τάτων σχολῶν, ἦτοι τὸ 40% περίπου τοῦ συνόλου τῶν ὑπαλλήλων, ἐνῶ εἰς τὰς δυτικοευρωπαϊκὰς χώρας τὸ ποσοστὸν τῶν πτυχιούχων δὲν ὑπερβαίνει τὸ 10%. Ἐν τούτοις γενικῆ εἶναι καὶ ἡ διαπίστωσις ὅτι ἐν τῷ συνόλῳ ἡ ποιοτικὴ στάθμη τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἐλληνικῆς διοικήσεως εἶναι χαμηλὴ. Ἀναμφιβόλως ἡ ἔλλειψις προγραμματισμοῦ τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομίας εἰς στελέχη καὶ προσωπικὸν κατὰ κλάδους καὶ τομεῖς, ἡ ἐλαττωματικὴ διάρθρωσις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος καὶ ἡ ἐμφασίς εἰς τὴν προετοιμασίαν πτυχιούχων γενικῆς ἐπιμορφώσεως εἰς τὰς νομικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας ἐδημιούργησαν προβλήματα δυσ- επίλυτα καὶ διὰ τὴν δημοσίαν διοίκησιν. Τοιοῦτοτρόπως ἐξηγεῖται καὶ ὁ νομι- κισμός, ἡ τυπολατρεία καὶ ἡ εὐθνοφοβία τοῦ μέσου Ἑλληνοῦ δημοσίου ὑπαλ- λήλου ὁ ὁποῖος, ἐν ὄψει καὶ τῆς φοβερᾶς πολυνομίας καὶ τῆς στεγανότητος τῶν φορέων, ἀντιμετωπίζει συνήθως τὰ πάντα ὑπὸ πρίσμα τυπικότητος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιλύσῃ τὰ πρακτικὰ ὅσον καὶ οὐσιαστικὰ προβλήματα τῆς ὑπηρεσίας του. Ἡ πληθώρα τῶν ὑπαλλήλων-πτυχιούχων γενικῆς κατάρτισεως, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν Κώδικα ἀνήκουν εἰς τὴν Α' κατηγορίαν, ἀποκλείει τὴν ἐξ ὑπαρχῆς χρησιμοποίησιν ὅλων εἰς ἡγετικάς ἢ ἐπιτελικὰς θέσεις. Ἐργάζονται ὡς ἐκ τούτου ἐπὶ σειρὰν ἔτων εἰς ἀντικείμενα εὐλόγως θεωρούμενα κατώτερα τῶν τυπικῶν τῶν προσόντων, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποθαρρύνονται καὶ νὰ μειώσουν τὴν ἀπόδοσιν καὶ τὴν ἐφεσί- των νὰ διακριθῶν. Δὲν ἀντελήφθημεν ἀκόμη ὅλοι καὶ εἰς τὴν πρέπουσαν ἔκτασιν ὅτι ἡ σύγχρονος Διοίκησις, Ἰδιωτικὴ καὶ Δημοσία, συνιστᾷ ἐπιστήμην καὶ τέ- χνην μαζί, μίαν ἐποικοδομητικὴν συγχώνευσιν θεωρίας καὶ πράξεως, εἰδικῶν γνώσεων καὶ ἐμπειρίας. Διὰ τοῦτο ἴσως ἡσθάνθημεν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀθρόας χρησιμοποίησεως τῶν γνώσεων καὶ τῆς πείρας τῶν ξένων εἰδικῶν, ἐνῶ ἠγωνήθη-

σαν οί ὀλίγοι Ἕλληνες οί μετεκπαιδευθέντες εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς θέματα δημοσίας διοικήσεως, μολονότι ὁ ἀρχικός σκοπός τῆς μέσῃ τοῦ Ι.Κ.Υ. ἐπιλογῆς καί μετεκπαιδεύσεως ἦτο ἡ χρησιμοποίησις των εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας.

Εἶναι, ἐπίσης, ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ ἑλληνική δημοσία διοίκησις ἀνέδειξε μετὰ τὸ 1911 στελέχη ἰκανώτατα καί ὅπωςδῆποτε ἀνήλθεν αἰσθητῶς εἰς τὴν συνείδησιν τῶν διοικουμένων, ἀλλὰ εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθές ὅτι ἡ πολιτική παρέμβασις καί ἡ παραμέλησις τοῦ ἀξιοκρατικοῦ κριτηρίου εἰς τὰς προαγωγὰς καί τοποθετήσεις ἀπέβη γενικῶς εἰς βάρος τοῦ κύρους τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καί ὑπαλλήλων ὡς καί τῆς ἐδραιώσεως μιᾶς κοινῆς ἐκτιμήσεως τῶν πολιτῶν ἐναντι τούτων. Οἱ Ἕλληνες διοικούμενοι οὐδέποτε ἠσθάνθησαν ὅτι ἡ δημοσία διοίκησις ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐλειτούργησε κατὰ τρόπον ἰκανοποιητικόν. Ἄπαντες οἱ πολιτικοὶ καί ὄλαι αἱ κυβερνήσεις ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἔδειξαν ὅτι ἐπεθύμουν ἢ προσεπάθουν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀποκέντρωσιν ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε καί τὸ πρόβλημα τοῦτο παρέμεινεν ἄλυτον. Οἰαδῆποτε δὲ ἀνάληψις νέας κρατικῆς δραστηριότητος ἐνίσχυε τὴν διοικητικὴν συγκέντρωσιν, καθ' ὅσον ὁ νομοθέτης καί τὰ ὑπουργεῖα εἶχον τὴν τάσιν τὴν ὀργάνωσιν καί λειτουργίαν ἐκάστης νέας ὑπηρεσίας ἢ ὀργανισμοῦ νὰ συνδέουν κατ' ἄμμεσον καί ἄκαμπτον τρόπον μετὰ τὸ κέντρον. Ἀκόμη καί τὸ Ὑπουργεῖον Βορείου Ἑλλάδος ἦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀποξενωμένον ἀπὸ τὸ «κλεινὸν ἄστυ» καί ἐστερημένον ἀποφασιστικῶν ἀρμοδιοτήτων, περιοριζόμενον εἰς ἐποπτικά καθήκοντα τῶν νομαρχῶν του.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ὅλη λειτουργία τοῦ πολιτικοδιοικητικοῦ μηχανισμοῦ εἶχε φθειρεῖ τὸ λειτούργημα τοῦ νομάρχου εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε, νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἡ μέσῃ τῶν ἐκάστοτε προσώπων καί ὀργανικῶν διατάξεων λογικὴ κατάταξις τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας εἰς τὴν περιφέρειαν. Οἱ Ἕλληνες τῆς ὑπαίθρου ἐπόθησαν πολὺ περισσότερο τὴν ἀποκέντρωσιν, γεγονὸς τὸ ὅποιον ἀποδεικνύει ὅτι ἡ διοίκησις ἐχώλαινε καί ὅτι αἱ σχετικαὶ προσπάθειαι προσέκοψαν εἰς ἐμπόδια ὄχι καί τόσο ἀσχετὰ μετὰ τὸ πολιτικὸν πρόβλημα καί τὴν προέλευσιν τοῦ πολιτικοῦ καί ὑπαλληλικοῦ κόσμου μετὰ τὸν Ἀγῶνα. Αἱ «παλαιαὶ χῶραι» ἠθέλησαν νὰ ἡγεμονεύουν καί ὅταν τὸ «πρῶτον πυρίκαυστον τεμάχιον» τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἐπεξετάθη κατὰ δύο καί πλέον φορές. Ὅπωςδῆποτε δὲν εἶναι τυχαῖον καί τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον («τὴν Ἑστίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ» κατὰ τὸν Μωραΐτην Παπαρρηγόπουλον) ἡ κίνησις πρὸς ἀποκέντρωσιν ὑπῆρξε πάντοτε χλιαρά. Διὰ τί ἄραγε; Μήπως ἡ συγκέντρωσις ἐξυπηρετεῖ τὸν λαὸν ἢ τοὺς πολιτικούς; Ἰδοὺ μία ἀπάντησις τοῦ Γεραγᾶ: «Ὁ Μωρηῆς εἶχε τὴν ἀξίωσιν... νὰ ἡγεμονεύῃ τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Σὺν τῷ χρόνῳ εὗρεν, ὅτι αὐτὸ ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ μέσῃ τῆς εἰς Ἀθήνας Κυβερνητικῆς καί διοικητικῆς συγκεντρώσεως. Ἦθελε νὰ μὴ πληρώνη φόρους καί ἡ ἀσυδοσία πηγὴν εἶχε τὰς Ἀθήνας. Ἦθελε τὰς δημοσίας θέσεις, τὰς καρπεράς, ὄλας, διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὄλας. Καί ἂν ἐπερίσσευε κάτι ἀπὸ τὸν ἰσχνὸν προϋπολογισμόν τοῦ Κράτους διὰ δημόσια ἔργα, εἶχε τὴν προτίμησιν. Καί αὐτὸ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκανονίζετο» (Ἐνθα ἀνωτ., σελ. 183). Ἴσως τὸ σχόλιον νὰ εἶναι αὐστηρόν, γενικευμένον καί μετὰ δόσιν τοπικιστι-

κῆς προκαταλήψεως, ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸ παρελθὸν περισσότερο, ἀλλ' ὀπωσδήποτε φαίνεται ὅτι δὲν ἀφίσταται πολὺ τῆς ἀληθείας. Ὡστόσον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει σημασίαν εἶναι ἡ διάχυτος ἐντύπωσις καὶ ἡ γενικὴ ἀποδοχὴ ὅτι τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς ἐλληνικῆς δημοσίας διοικήσεως χαρακτηρίζει ἡ μεγάλη συγκέντρωσις, παρὰ τὰς ἐπαγγελίας, τὰς συζητήσεις καὶ τὰ πειράματα 100 καὶ πλέον ἐτῶν. Διὰ μίαν Χώραν οἰκουμένην ὑπὸ λαοῦ δημοκρατικοῦ καὶ φιλελευθέρου, ὡς ὁ Ἑλληνικός, τὸ φαινόμενον εἶναι πράγματι πολὺ σοβαρὸν ὄσον καὶ ἀντιφατικόν, ἂν ὄχι μοναδικὸν εἰς τὸν προηγμένον κόσμον. Πῶς συνέβη νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀντινομίαν; Ὅλοι μας γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἄκαμπτos, ἡ ἀρτηριοσκληρωτικὴ, ἡ συγκεντρωτικὴ διοίκησις εἶναι ἴδιον ἀπολυταρχικῶν καὶ ἀντιδημοκρατικῶν κρατῶν ἢ κοινωνικο-οικονομικῶν συστημάτων ξένων πρὸς τὸν ψυχισμόν καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ Ἑλλῆνος.

Αἱ κυριώτεραι ἐκδηλώσεις τῶν ἀτελειῶν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως

Ποικιλόμορφος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῶν ἐν γένει ἀτελειῶν τοῦ διοικητικοῦ μας συστήματος. Ὅλοι, ἄλλος περισσότερο ἄλλος ὀλιγότερον, ἔχομεν πείραν καὶ γνῶσιν τοῦ πράγματος, δὲν εἶναι δὲ δυνατόν, ἰδίως ἄνευ προηγουμένης μελέτης, νὰ συντάξῃ κανεὶς πλήρη κατάλογον. Ὁ Τύπος κατακλύζεται καθ' ἐκάστην ἀπὸ δημοσιεύματα ἢ ἐπιστολὰς ἀναγνωστῶν οἱ ὅποιοι ἐκθέτουν ἀπείρους περιπτώσεις παραλείψεων, καθυστερήσεων, ταλαιπωριῶν, παραπόνων κλπ. τῶν διοικουμένων. Πλέον ἐμφανῆ φαίνεται νὰ εἶναι τὰ ἐξῆς συμπτάματα ἀτελοῦς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐννοίᾳ :

1) Ἀποπνικτικὴ καὶ δυσανάλογος συγκέντρωσις ὑπηρεσιῶν καὶ ὀργάνων εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἰδίως διὰ τὰ δημοσιονομικὰ θέματα. Ἡ περιφέρεια ἐξαρτᾶται δεσποτικῶς ἐκ τοῦ κέντρου καὶ διὰ πολὺ μικρὰς ἀκόμη ὑποθέσεις, ἢ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότης εὐρίσκειται, κατὰ κανόνα, εἰς χεῖρας τοῦ Ὑπουργοῦ ἢ ἀνωτάτων ὑπαλλήλων τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας, ἐνῶ οἱ πολλαπλοὶ ἔλεγχοι, αἱ ἄνωμοι καὶ ἐρμηνεῖαι καὶ αἱ ὑπηρεσιακαὶ παραπομπαὶ προσλαμβάνουν ἐνίοτε τὸν χαρακτήρα μιᾶς ἐκτενοῦς δικογραφίας παρὰ τὸν τοιοῦτον τῆς διοικητικῆς ἐνεργείας. Δὲν εἶναι σπάνια καὶ αἱ περιπτώσεις, ὃ πολίτης νὰ ἐμφανίζεται ὡς διάδικος καὶ ὄχι ὡς διοικουμένος χάριν τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει ἡ δημοσία ὑπηρεσία ἵνα ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς νομίμους αἰτήσεις του. Ἀλλὰ ἡ ταχέια καὶ σαφῆς ἐξακρίβωσις εἶναι τὸ πρῶτιστον καθήκον τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας καὶ δὲν συνίσταται αὐτοσκοπὸν. Συχνὰ παρατηρεῖται καὶ τὸ φαινόμενον αἱ διάφοροι ὑπηρεσία νὰ μὴ ἐφαρμόζουσι καὶ τὰς ἐρμηνευτικὰς ἐγκυκλίους τῆς κεντρικῆς διευθύνσεως διδούσαι ἰδίαν ἐρμηνείαν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων. Τοιοῦτοι καὶ ἄλλοι λόγοι ὀδηγοῦν τοὺς ἐνδιαφερομένους εἰς τὰ Ὑπουργεῖα ὅπου συνωστίζονται ἢ «κάνουν οὐρὲς» διὰ νὰ ἐκθέσουν εἰς τὸν Ὑπουργόν, τὸν Ὑφυπουργόν ἢ τὸν Γεν. Γραμματέα τὸ αἴτημά των, ἐνῶ οἱ ἀνώτατοι αὐτοὶ κρατικοὶ λειτουργοὶ βλέπουσι μὲ δέος νὰ συσσωρεύονται εἰς τὰ γραφεῖα τοὺς ὑπομνήματα καὶ ἐγγραφα διὰ τὰ

ὅποια δὲν εὐρίσκουν τὸν χρόνον ὄχι νὰ τὰ ἀναγνώσουν ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ τὰ ὑπογράψουν.»

2) Ἀσάφεια, πολυπραγμοσύνη, ἐπικαλύψεις καὶ σύγχυσις εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν αἱ ὅποια εἶναι τὰ ἄμεσα ἐπακόλουθα τοῦ κυκεῶνος τῆς πολυνομίας. Αἱ καθυστερήσεις, ἡ περιττὴ ἐργασία καὶ ἡ ἄσκοπος ἀλληλογραφία, ἡ ἀδυναμία χωρισμοῦ τοῦ οὐσιώδους ἀπὸ τὸ ἐπουσιῶδες, τοῦ ἐπείγοντος ἀπὸ τὸ δευτερεύον θέμα, εἶναι αἱ κύρια ἐκδηλώσεις τῶν ἀτελειῶν τούτων.

3) Ἀντιπαραγωγικὴ καὶ δαπανηρὰ διάρθρωσις τῶν ὀργανωτικῶν πλαισίων, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς διηνεκοῦς καὶ ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου αὐξήσεως τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὑπαλλήλων. Εἶναι γνωστὴ ἐδῶ ἡ ἐπενέργεια τοῦ «νόμου τοῦ Πάρκινσον». Ὑπάρχει δηλαδὴ ἡ τάσις, ἀντὶ διὰ τῆς δεούσης ἐκάστοτε ἀναδιοργανώσεως τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἀνακατανομῆς τῶν σχετικῶν ἀρμοδιοτήτων, νὰ προτιμᾶται ἡ δημιουργία νέων, καίτοι ἡ αὐξήσις τῶν ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας εἶναι μηδαμινὴ καὶ ὑφίστανται πολλαὶ περιτταὶ διαδικασίαι, ὑποαπασχόλησις κλπ. Τοιοῦτοτρόπος παρατηρεῖται ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ὑπηρεσιακῶν μονάδων καὶ τῶν γραφειοκρατικῶν διαδικασιῶν πρὸς τὸν σκοπὸν βαθμολογικῆς ἀνόδου τῶν προϊσταμένων, ἐπιτείνεται ὁ κατακερματισμὸς τῶν ἀρμοδιοτήτων, χαλαροῦται ὁ ἔλεγχος καὶ ὁ συντονισμὸς καὶ ἐνθαρρύνεται ἡ σπατάλη τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ πληθωρισμὸς αὐτὸς τῶν ὑπηρεσιῶν μονάδων ἐντὸς ἐνὸς ὑπουργείου εἶναι ἐνίοτε τόσον μέγας, ὥστε ὁ ἀρμόδιος προϊστάμενος νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ ἐλέγξῃ καὶ νὰ κατευθύνῃ τοὺς ὑφισταμένους του καὶ νὰ συντονίσῃ τὸ ἔργον τῆς διοικήσεως. Ἰσχύει δηλαδὴ καὶ ἐδῶ ἡ ὀργανωτικὴ ἀρχὴ τοῦ «πεπερασμένου εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς ἐποπτείας» κατὰ τὴν ὅποιαν εἶναι ἀνθρωπίνως ἀδύνατον δι' ἓνα Γενικὸν Διευθυντὴν νὰ προϊσταται 15 καὶ πλέον Διευθύνσεων.

4) Ἡ ἄσκοπος δημιουργία «ἐπιτροπῶν», ἥτοι διαφόρων συλλογικῶν ὀργάνων πρὸς μελέτην καὶ γνωμοδότησιν ἐπὶ ἐνὸς θέματος πού κρίνεται ὅτι κέκτηται γενικώτερον ἐνδιαφέρον. Οὐδεὶς καλόπιστος κριτῆς ἀμφισβητεῖ ὅτι εἰς τὴν Χώραν μας γίνεται μᾶλλον κατάχρησις τῆς διοικητικῆς αὐτῆς πρακτικῆς. Διότι, κατὰ κανόνα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐπιβραδύνεται περισσότερο ὁ οὕτως ἢ ἄλλως βραδυκίνητος κρατικὸς μηχανισμὸς, ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὰ ἀρμόδια διοικητικὰ ὄργανα ἡ εὐθύνῃ ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων των, χαλαροῦται δὲ ἡ ἐπαγρύπνησις καὶ ὁ ὑπηρεσιακὸς ζήλος τοῦ καλοῦ ὑπαλλήλου, αὐξάνεται τὸ κόστος τῆς διοικήσεως κ.ο.κ. Πρόκειται περὶ βασικὸν μειονεκτικόν τῆς Ἑλληνικῆς δημοσίας διοικήσεως πού ἀποδεικνύει τὴν ἔλλειψιν παραδόσεως, τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ὑπηρεσιακῶν ἐκείνων δεδομένων καὶ ἐφοδίων τὰ ὅποια καθιστοῦν τὰς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας ἱκανὰς νὰ ἐρευνήσουν, νὰ διαγνώσουν, νὰ τεκμηριώσουν καὶ νὰ εἰσηγηθοῦν τὴν λήσιν ἀποφάσεων ἄνευ χρονοτριβῶν, ἀσκόπων παραπομπῶν, ἀντεγκλήσεων καὶ προστριβῶν.

5) Τὸ πολὺπλοκον τῶν διαδικασιῶν, αἱ ἀντιπαραγωγικαὶ μέθοδοι ἐργασίας καὶ ἡ ἐπιβάρυνσις τοῦ κοινοῦ. Εἶναι τόσον γνωστὰ καὶ ἐμφανῆ τὰ ἐλαττώματα αὐτὰ τῆς ἑλληνικῆς δημοσίας διοικήσεως ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐννοίᾳ ὥστε νὰ μὴ χρήζουσι ἰδιαίτερας διευκρινίσεως. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ τοῦτο : ἡ τάσις νὰ ἐπι-

βαρύνεται και να ταλαιπωρείται ο διοικούμενος διά πλήθους περιττών δικαιολογητικών, πολλαπλών καταχωρήσεων, συμπληρώσεως εντύπων κ.λ.π. εκτός του ότι δημιουργεί δικαιολογημένα διαμαρτυρίας διά άσκοπον ταλαιπωρίαν και την σπατάλην χρόνου και χρήματος, μειώνει τό κύρος του κράτους και συνιστά ισχυρόν αντίκίνητρον διά την ιδιωτικήν πρωτοβουλίαν και την κοινωνικο-οικονομικήν ανάπτυξιν του τόπου. Θά πρέπει ακόμη να τονισθῆ ότι ἡ τοιαύτη τακτική νομικήν ανάπτυξιν του τόπου. Θά πρέπει ακόμη να τονισθῆ ότι ἡ τοιαύτη τακτική δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἐνθαρρύνει και την νοστοροπίαν του «ρωμηοῦ» να χρησιμοποιοῖ μεθόδους ἀνορθοδόξους διά να ἐπιτύχῃ τήν ἐξυπηρέτησίν του εἰς βάρος τόσον τῶν συμπολιτῶν του ὅσον και του συμφέροντος τῆς διοικήσεως.

6) Τέλος, θά πρέπει να ἀναφερθοῦν αἱ ἀτέλειαι ἢ ἔλλειψις ἀδιαβλήτου του προσωπικοῦ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν και κυρίως ἡ ἔλλειψις ἀδιαβλήτου συστήματος διά τήν ἐπιλογήν, τήν τοποθέτησιν, τὰς προαγωγὰς, τὰς μεταθέσεις και τήν ἐπάνδρωσιν τῶν θέσεων διά τῶν καταλλήλων ἐκάστοτε ὑπαλλήλων. Μέχρι τουδε ἡ πρώτη ἐνέργεια του νέου ὑπουργοῦ ἦτο «κατ' ἀντιγραφὴν τῶν ἐνεργειῶν του προκατόχου του, ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Προσωπάρχην του Ὑπουργείου του δι' ὑπαλλήλου τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του και ἀνεξαρτητῶς τῶν ἱκανοτήτων του, διά να ἐλέγχῃ ἀπολύτως τὰς ὑπηρεσιακὰς μεταβολὰς τῶν ὑπαλλήλων του Ὑπουργείου του. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τὰ κριτήρια τῆς ἐπιλογῆς του Προσωπάρχου εἶναι ἄσχετα πρὸς τὰ τυπικά και οὐσιαστικά προσόντα του, οὐδόλωσ πρέπει να μᾶς ξενίξῃ τὸ γεγονός διὸ ὑπηρετοῦσιν εἰς Ὑπηρεσίας Προσωπικοῦ Θεολόγοι, Καθηγηταί, Γεωλόγοι, Δημοδιδάσκαλοι, ἢ και με γυμνασιακὴν μόρφωσιν ακόμη, ἀγνοοῦντες τὸ διοικητικὸν δίκαιον. Οἱ τοιοῦτοτρόπως ἐπιλεγόμενοι Προσωπάρχαι, κατὰ κανόνα, δὲν θά ἔχουσι τήν ἱκανότητα και τήν εὐχέριαν τῆς ἐπιλογῆς του καταλλήλου ὑπαλλήλου διά τήν κατάλληλον θέσιν... Ἀλλὰ και ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ἐντὸς του κρατικοῦ ὀργανισμοῦ, γενόμενος ἀποδεικνύει και τὸν βαθμὸν τελειοποιήσεως του ὀργανισμοῦ τούτου, γενόμενος ὑπὸ μιᾶς Ὑπηρεσίας Προσωπικοῦ, συγκροτουμένης κατὰ τὸν ὡς ἄνω τρόπον, ἀντιλαμβάνεται τις πόσον θά εἶναι ἐπιτυχής. Ζωντανὰ και δημιουργικὰ στοιχεῖα τοποθετοῦνται εἰς νεκρὰς θέσεις και ἀχρηστεύονται. Ἀνίκανοι και ἀκατατόπιστοι ὑπάλληλοι, ἀνήκοντες εἰς τήν κλίκαν τῶν «ἡμετέρων», τοποθετοῦνται εἰς ἐπιτελικὰς και καιρίας θέσεις, εἰς σπουδαίους τομεῖς τῆς Δημοσίας Διοικήσεως, τοὺς ὁποίους ἀπονεκρῶνουν και ἀχρηστεύουν. Ἄξιοι και ὑπηρεσιακοὶ ὑπάλληλοι ὑφίστανται τὰς ταλαιπωρίας δυσμενῶν μεταθέσεων με τὸ θλιβερὸν ἀποτέλεσμα να μαραίνεται ὁ ζῆλος των και να γίνωνται ἀπὸ ἐργατικοὺς και εὐσυνειδητοὺς, εἰς ἄψυχα νοῦμερα μιᾶς μοιμοποιημένης ρουτίνας». (Θεοδ. Δ. Θωμοπούλου, εἰς ἐκδ. συλ. Πτυχ. Π.Α.Σ.Π.Ε., σελ. 78 - 79).

Κατὰ τὸν Καθηγητὴν Κυρ. Βαρβαρέσον αἱ σημαντικώτεραι ἀτέλειαι τῆς μεταπολεμικῆς ἐλληνικῆς διοικήσεως ἦσαν αἱ ἑξῆς :

«1) Ὑπερβολικὸς ἀριθμὸς ὑπαλλήλων εἰς ὀρισμένους ὑπηρεσίας και σοβαρὰ ἔλλειψις εἰς ἄλλας.

2) Τὰ ἀνώτατα και ἀνώτερα στελέχη δὲν ἐστάθησαν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς των, διότι τόσον κατὰ τήν Κατοχήν, ὅσον και κατὰ τήν μετέπειτα περιόδον, ἐδέχθησαν να μεταβληθοῦν εἰς ὄργανα κομματικῶν και προσωπικῶν ἐπιδιώ-

ξων καὶ ἠγνόησαν τελείως τὴν κυρίαν ἀποστολὴν των, τουτέστι τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ συνόλου καὶ τὴν προάσπισιν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

3) Ἡ δημιουργία ἐνὸς νέου τύπου δημοσίου ὑπαλλήλου, τοῦ ὁποίου τὰ κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα εἶναι ἡ ἔλλειψις ἰκανότητος καὶ ὑπαλληλικῆς συνειδήσεως καὶ ἡ ἐπιτηδειότης ὅπως ἐκμεταλλεῖται τὴν θέσιν του διὰ προσωπικὴν ὠφέλειαν.

4) Ὁ παραγκωνισμὸς καὶ ἡ ὑποσκέλισις τῶν καλῶν ὑπαλλήλων ὑπὸ τῶν ἐπιτηδειῶν.

5) Ἡ συστηματικὴ τάλαιπώρησις τοῦ κοινοῦ καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀπροστατευτῶν πολιτῶν.

6) Ἡ πλήρης ἀνικανότης τῆς μεταπολεμικῆς Διοικήσεως ν' ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ἐκ τῆς χορηγήσεως τῆς ἐξωθεν βοήθειας δημιουργηθείσας δι' αὐτὴν ὑποχρεώσεις.

7) Ἡ ἀνεπάρκεια τῶν ἀποδοχῶν καὶ

8) Ἡ κομματικὴ παρέμβασις». («Ἐκθεσις ἐπὶ τοῦ Οἴκου, Προβλήματος τῆς Ἑλλάδος», 12 Φεβρουαρίου 1952, σελ. 186, 203).

Ἐκτοτε ἡ ζοφερά αὐτὴ κατάστασις ἐβελτιώθη οὐσιωδῶς εἰς ἀρκετὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω σημείων, ἀλλὰ ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῆς πραγματικότητος καὶ τοῦ ἐπιθυμητοῦ βαθμοῦ ἐπαρκείας καὶ ἀποδοτικότητος τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν εἶναι πολὺ μεγάλη. Κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἡ μεταπολεμικὴ δημοσία διοικήσις εἰς τὴν χώραν μας δὲν ἀντεπεκρίθη εἰς τὰ προοδευτικὰ ρεύματα ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ ἀναδιοργανώσεως τὰ ὁποῖα ἐνεστερνίσθησαν πολλαὶ ἀνεπτυγμένοι καὶ ἀναπτυσσόμενοι χῶραι. Ἴδου τὶ ἔγραφε τὸ 1966 εἰς ἀνώτατος δημόσιος ὑπάλληλος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν: «Ἀνεξαρτήτως τῶν φιλοτιμῶν προσπαθειῶν, αἱ ὁποῖαι κατεβλήθησαν ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ ὄργανα, ἡ ἀναπτυχθεῖσα δραστηριότης εἰς τὸν τομέα «ἀναδιοργάνωσις», ὑπῆρξε λίαν περιορισμένη. Τόσον τὸ Α.Σ.Δ.Υ. ὅσον καὶ ἡ ΠΙ Γενικὴ Διεύθυνσις Διοικητικῆς Ὀργανώσεως ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα ἠγωνίζοντο νὰ καταπολεμήσουν τὰς πάσης φύσεως ἀντιδράσεις, ἀλλὰ κυρίως τὴν ἀδιαφορίαν, αἱ ὁποῖαι παρεκώλυον τὸ ἔργον των. Ὁ ρόλος των, κατ' ἀνάγκην, ὑπῆρξε μᾶλλον παθητικὸς, συνιστάμενος εἰς τὴν καταβολὴν, ὅσον τὸ δυνατόν, μείζονος δυνάμεως ἀντιστάσεως εἰς τὴν γενικὴν τάσιν τῆς παραγνωρίσεως τῶν συμβουλῶν καὶ κατευθύνσεων, τὰς ὁποίας τὰ ὄργανα αὐτὰ ἐχάρασσον. Οὐδέποτε ἀπέκτησαν τὸ ὑψηλὸν κῦρος τὸ ὁποῖον εἶχον αἱ ἀντίστοιχοι ὑπηρεσίαι εἰς ἄλλας χώρας, διότι οὐδέποτε ἐξετιμήθη ἡ ἀποστολὴ των, ἀφοῦ πάντοτε ἡ προσπάθεια τοῦ «νοικοκυρεύματος», τῆς διοικήσεως ὑπῆρξεν ἐνοχλητικὴ καὶ διὰ τοὺς διοικοῦντας καὶ διὰ τοὺς διοικουμένους.

Οὕτως ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις, ἐστερημένη καὶ τῶν στοιχειωδῶν ἀκόμη μέσων καὶ εὐκολιῶν, προπαντὸς δὲ τῶν καταλλήλων στελεχῶν εἰς τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ περιορισθῆ εἰς ρόλον δευτερεύοντα, ἐκτελεστικὸν τῶν ἐκάστοτε ἀνατιθεμένων αὐτῇ κυβερνητικῶν πρωτοβουλιῶν, τὰς ὁποίας, εἰς κλείστας περιπτώσεις, δὲν διέκρινεν οὔτε ἡ ἐνότις τῶν κατευθύνσεων οὔτε ἡ ἐπιδιώξις τῆς συνεχείας.

Υπό τιαύτας συνθήκας ἦτο ἐπίσης φυσικόν νά μὴ κυριαρχήσῃ ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς ΠΙ Γενικῆς Διευθύνσεως ἡ ἰδέα τῆς συνολικῆς θεωρήσεως τοῦ προβλήματος τῆς δημοσίας διοικήσεως, οὐδ' ἡ καθιέρωσις γενικῶν ἀρχῶν καὶ κανόνων δι' ὁλόκληρον τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Κατ' ἀνάγκην, τὸ ἔργον τῆς περιορίσθη εἰς τὴν ἀνάληψιν μεμονωμένων καὶ ἀσυντονιστῶν ἐργασίων, αἱ ὁποῖαι μοιραίως μεταγενεστέρως ἐγκατελείποντο, ὡς ἐκ τῶν ἐμφανιζομένων ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν προσκομμάτων ἐκ πάσης φύσεως ἀντιδράσεων...

Τὸ Α.Σ.Δ.Υ. ἐξ ἄλλου ἐστερημένον οὐσιαστικῆς δυνάμεως καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ θεωρητισμοῦ καὶ τῆς τυποκρατίας, ὑφ' ἧς ἐνεπνέετο ἡ ἀρχικὴ του ὀργάνωσις, «περιορίσθη, ὡς λέγει ὁ κ. Langrod, εἰς ρόλον κατὰ κανόνα συμβουλευτικόν...» (Α. Σταυριανοπούλου, ἐν. ἀνωτ., σελ. 26 - 29).

Ὁ Καθηγητὴς Langrod ἀπέδιδε τὰ μέχρι τῆς ἰδίας ὡς ἄνω ἡμερομηνίας πτωχὰ ἀποτελέσματα τῶν προσπαθειῶν βελτιώσεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν ἀπουσίαν ἐνός γενικοῦ σχεδίου, εἰς τὴν μὴ ἀλλαγὴν νοοτροπίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν «ἐνδεδειγμένων καὶ μὲ συνέπειαν μεταρρυθμιστῶν», καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν «λαϊκῆς ὑποστηρίξεως», δεδομένου τοῦ κοινὸν τὸ ὁποῖον ποθεῖ ἀνανέωσιν καὶ ὄχι «μπαλώματα» οὐδέποτε ἐνημερῶθη ὅπως ἔπρεπε. Προσέθετε δὲ καὶ τὸ ἐξῆς: «Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ μεγάλα σχέδια καὶ τὰς ἐκθέσεις τῶν ξένων ἐμπειρογνομῶνων, ταῦτα εἶχον λίαν ὑψηλὸν στόχον καὶ εἰσηγοῦντο μίαν ἀληθινὴν ἀναστάτωσιν, ἀπραγματοποιήτων διὰ τὸ ἄμεσον μέλλον. Ἐπιδιώκοντα νά διορθώσουν τὰ πάντα καὶ τείνοντα εἰς μίαν καθαρῶς θεωρητικὴν τελειοποίησιν, τὰ σχέδια ταῦτα παρέμειναν μοιραίως νεκρὸν γράμμα». (Ἐκθεσις 1964, σελ. 49).

Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὡς προαναφέρθη, αἱ διαπιστώσεις καὶ ἰδίως αἱ προτάσεις τοῦ ἐμπειρογνώμονος αὐτοῦ ἐπηρέασαν καὶ ἀκόμη ἐπηρεάζουν — ὡς δὲ φαίνεται κατὰ τὸ ὀρθολογικὸν καὶ βιώσιμον αὐτῶν μέρος — τὰς σκέψεις τῶν ἀρμοδίων περὶ τὸ ἔργον τῆς ἀναδιοργανώσεως, παραθέτομεν ἐν συντομίᾳ τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς πρώτης του Ἐκθέσεως. Ἀκολουθεῖ ἡ κριτικὴ ἀξιολόγησις αὐτῆς ὡς καὶ μίᾳ σύντομος ἀναφορᾷ εἰς τὴν δευτέραν, συμπληρωματικὴν του Ἐκθεσίν.

Ἡ Πρῶτη Ἐκθεσις Langrod

Ὁ Καθηγητὴς κ. Georges Langrod μετακληθεὶς ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας ἀφίχθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1963 ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Συμβούλου τοῦ Ὁργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως πρὸς τὸν σκοπὸν, ὡς εἰκάζεται, νά βοηθήσῃ μὲ τὸ κῶρος τοῦ ξένου εἰδικοῦ ὄχι τόσο εἰς τὴν διάγνωσιν τοῦ προβλήματος τῆς διοικητικῆς ἀναδιοργανώσεως, ἢ λύσιν τοῦ ὁποῖου ἐπεδιώκετο ἤδη ἐπὶ τῇ βάσει εἰσηγήσεων Ἑλλήνων καὶ ξένων, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νά συμβάλῃ εἰς τὴν συστηματοποίησιν τῶν σχετικῶν προσπαθειῶν καὶ εἰς τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν μέχρι τότε δυσκολιῶν καὶ ἀνυπερβλήτων ἐμποδίων. Ἡ Ἐκθεσις Langrod (Ἰαν. 1964), ἡ ὁποία σημειωτέον κατηρτίσθη καὶ ὑπεβλήθη ἐντός διμήνου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Πρόλογον, τὸ Πρῶτον Μέρος μὲ 37 Κεφάλαια ἢ

τμήματα (σελ. 9 ἕως καὶ 85 τοῦ πολυγρ. ἐν μεταφράσει κειμένου) καὶ τὸ Δεύτερον Μῆρος μὲ ἕτερα 11 Κεφάλαια (σελ. 86 - 167).

Εἰς τὸν Πρόλογόν του ὁ Γάλλος εἰδικὸς εὐχαριστεῖ τοὺς συνδραμόντας αὐτὸν Ἕλληνας εἰδικοὺς καὶ ἀρμοδίους ὁμολογεῖ δέ, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι ἐν ὄψει τῆς μικρᾶς χρονικῆς διαρκείας τῆς ἀποστολῆς του, τῆς πολυμερείας τῶν προβλημάτων κ.λ.π. ἡ Ἐκθέσις «περιορίζεται κατ' ἀνάγκην εἰς γενικότητος καὶ δὲν εἰσέρχεται εἰς λεπτομερείας». Ἐπίσης τονίζει ὅτι «αἱ ἀναπτύξεις τῆς ἐκθέσεως περιορίζονται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς κεντρικῆς Διοικήσεως» καὶ ὅτι «αἱ συγκεκριμέναι προτάσεις... περιορίζονται εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις, αἱ ὁποῖαι δέον νὰ γίνουσι κατεπειγόντως (εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον)». Ἀκόμη, θέτει «πάντα ἀρμόδιον ἐνώπιον τῶν εὐθυνῶν του» καὶ παρωτρύνει ὅλους νὰ ἀναλάβουν ταχεῖαν δρᾶσιν «προτοῦ εἶναι πολὺ ἀργά».

Εἰς τὸ Πρῶτον Μῆρος (τὸ «κυρίως περιγραφικόν») προτάσσει ὀρισμένα κοινωνικο-οικονομικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ βαθμοῦ ἀναπτύξεως τῆς χώρας, ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἱστορικο-πολιτικοὺς παράγοντας οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὴν κρίσιν του (ἢ πληροφόρησίν του) ἐπηρέασαν τὴν ἐν γένει ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς δημοσίας διοικήσεως, ἀναλύει ἐν ἐκτάσει τὴν κατάστασιν καὶ τὰ προβλήματα τῆς παιδείας καὶ περιγράφει τὰ βασικότερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ, τὴν σύνθεσιν καὶ διάρθρωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τὰς κατὰ τὸν Κώδικα κατηγορίας δημοσίων ὑπαλλήλων. Τέλος, ἀναφέρεται εἰς τὰ προγράμματα διδασκαλίας τῶν ἀνωτάτων σχολῶν καὶ ἰδιαίτερος τῆς Παντείου καὶ τῆς Α.Σ.Ο.Ε.Ε. διὰ νὰ τονίσῃ περισσώτερον τὴν ἀνεπάρκειαν τούτων εἰς τὸ νὰ προπαρασκευάσουσιν ὑποψηφίους ἱκανοὺς καὶ ἐτοιμοὺς νὰ ἀναλάβουσιν ἐξ ὑπαρχῆς τὸ δύσκολον ἔργον τῆς συγχρόνου διοικήσεως.

Ἀξίζει πράγματι τὸν κόπον ν' ἀπανθίσῃ κανεὶς ὀρισμένας σκέψεις ἢ διαπιστώσεις τοῦ κ. Λανγκρό εἰς τὸ περιγραφικόν - διαγνωστικόν τοῦτο μέρος τῆς Ἐκθέσεως. Ἐντυπωσιάζει, ἐν πρώτοις, ἡ ὀρθὴ διαπίστωσις του ὅτι «διὰ τὴν διοικητικὴν ὀργάνωσιν τῆς Χώρας δὲν ἀνεζητήθη ποτὲ ἡ ἐμπνευσις εἰς τὰ ἐγχώρια ἑλληνικὰ πρότυπα τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἀντιθέτως οἱ νομοθεταὶ ἠρκέσθησαν εἰς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πιστὴν μίμησιν ξένων προτύπων», ἀντιγράφαντες τὰ γαλλικὰ Συντάγματα. Μὲ τὴν Βαυαρικὴν Δυναστείαν, λέγει περαιτέρω, ἐδέχθημεν καὶ τὴν γερμανικὴν ἐπιρροήν. Εἰς τὴν γαλλογερμανικὴν ἐπίδρασιν προσετέθη ἀπὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου καὶ ἐφεξῆς ἡ ἀγγλικὴ καὶ κατόπιν ἡ ἀμερικανικὴ, υἱοθετήθησαν καὶ ἄλλω ξένα πρότυπα χωρὶς ὁμῶς ἀναληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ εἰς τὰς ἀντιστοίχους χώρας ἐπελθοῦσαι ἐν τῷ μεταξύ μεταβολαί. Τοιοῦτοτρόπως, «ἡ Ἑλλὰς δὲν διήνυσε περίοδον ἐξελικτικοῦ σχηματισμοῦ αὐτοχθόνων πολιτικῶν ἰδεῶν, καὶ ἠρκέσθη ἐπανειλημμένως νὰ εἰσδεχθῆ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μηχανικῶς, ξένας ἀντιλήψεις», (σελ. 13 ἐπ.). Ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὴν τουρκοκρατίαν ἐκκληρονόμησε μίαν «σχεδὸν ἔμφυτον ἐχθρότητα ἐναντὶ τῆς ἐξουσίας».

Ἄξια προσοχῆς εἶναι καὶ τὰ ὅσα γράφει περὶ τῆς ψυχολογικῆς ἐπιδράσεως τοῦ νομικισμοῦ γενικῶς καὶ εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὴν ἀναδιοργάνωσιν. «Ἡ ἀνάγκη προσφυγῆς — γράφει — ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν... διὰ τὴν πραγματοποιήσασθαι μᾶς οἰασδῆποτε μεταρρυθμίσεως ἢ προσαρμογῆς, εἰς τὸν νομοθέτην, καθιστᾷ

δυσκίνητον καὶ βραδεῖαν τὴν διαδικασίαν τῆς ἀναδιοργανώσεως. Καθιστᾷ ἰδιαιτέρως δύσκολον τὸ ἔργον τῆς Βουλῆς, ἐμποδίζει τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐπεμβαίη ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς, καὶ ἀπειλεῖ νὰ καταπνίξη ἐν τῇ γενέσει τῆς πᾶσαν πρωτοβουλίαν προερχομένην ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους. Ἀξιοσημεῖωτοι, ἐπίσης, εἶναι αἱ παρατηρήσεις του διὰ τὰς ἐν γένει δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ συγκεντρωτισμοῦ τῆς διοικήσεως καὶ πρὸ πάντων αἱ ψυχολογικαὶ τοιαῦται ὡς λ.χ. ἡ ἀποξένωσις τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ εὐρυτέρου κοινοῦ, ἡ διεύρυνσις τῆς δυσπιστίας καὶ ἡ ἀποθάρρυνσις τῆς καλῆς θελήσεως τῶν ὑπαλλήλων γεγονός που «ἀπονεκρῶνει πᾶν ἴχνος δυναμισμοῦ καὶ πᾶσαν ἀπόπειραν ἀνανεώσεως», (σελ. 22 ἐπ.).

Ὡς πρὸς τὰς διαρθρωτικὰς ἀδυναμίας τῆς ἐλληνικῆς δημοσίας διοικήσεως τονίζει ὅτι ἡ συγκεντρωτικὴ τάσις ἔφερε τὴν «ἀθηναϊκὴν συμφορῆσιν», τὴν δυσκαμψίαν καὶ περιπλοκότητα τῆς διοικητικῆς μηχανῆς που «γυρίζει τὴν πλάτη στὸν λαόν» καὶ παρουσιάζει «μωσαϊκὸν ὄργανον ἀνεπαρκῶς συντονισμένων, ἀπομονωμένων τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀποτελοῦντων συγχρόνως, ἰσάριθμα κεχωρισμένα ὄχυρά, τὰ ὁποῖα ἀνθίστανται ἐρρωμένως εἰς πᾶσαν πρωτοβουλίαν μεταρρυθμίσεως προερχομένην ἐξωθεν» δηλαδὴ ἀπὸ μίαν ἄλλην ὑπηρεσίαν ἐπιφορτισμένην μὲ τὸ ἔργον τῆς ἀναδιοργανώσεως. Τὰ «ὄχυρά» αὐτά, αἱ «μικραὶ αὐτοκρατορίαί», εὐνοοῦν «τὴν ἐμφάνισιν τῶν καιροσκοπικῶν φατριῶν καὶ τὴν διείδυσιν τῶν λεγομένων "πολιτικῶν, ἐπιρροῶν», δυσχεραίνουν τὸν προσανατολισμὸν τοῦ κοινοῦ», ἐνῶ ἡ «δυσκαμψία τῶν ὀργανικῶν μονάδων ἐπιφέρει συχνὰ παράλυσιν, ἀναβάλλουσα καὶ τὰς ἐπείγουσας ἀκόμη πρωτοβουλίας, καὶ θάλπουσα τὴν ἀποφυγὴν τῆς εὐθύνης». Ὅμιλεῖ ἀκόμη περὶ «πολλαπλασιασμοῦ ὀργάνων λόγῳ προσκαίρων ἀναγκῶν, χωρὶς νὰ ἐξετάζωνται αἱ ἀποσυνθετικαὶ συνέπειαι τοιοῦτων προσθηκῶν, ἰδία δὲ ἡ προκύπτουσα σύγχυσις». Ἐπίσης, σημειώνει τὴν ἀσάφειαν εἰς τὴν κατανομήν τῶν ἀρμοδιοτήτων, τὰς «διπλᾶς χρήσεις» ἢ ἐπικαλύψεις, τὸν ἐμπειρισμὸν καὶ τὰ ἡμίμετρα καὶ τὸν μὴ ἀκριβῆ καθορισμὸν καὶ τὴν μὴ μεθόδευσιν τοῦ συντονισμοῦ τῶν διαφόρων διοικητικῶν φορέων, «παρὰ τὴν ὑπαρξίν του Συντονισμοῦ καὶ τὴν σπουδαιότητά του εἰς τὸν τομέα τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων, τῆς στατιστικῆς καὶ... τοῦ ἐν γένει διοικητικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ». Παρεμβάλλονται, ὡς ἐκ τούτου, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν «ἐμπόδια πάσης φύσεως, ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς χωριστικῆς παραδόσεως τῶν Ὑπουργείων». Ἐπισημαίνει, ὡσαύτως, τὰς κακὰς συνέπειας ἐκ τῆς τάσεως πρὸς δημιουργίαν μεγάλου ἀριθμοῦ συμβουλευτικῶν σωμάτων που «στρέφονται πέριξ τῶν Ὑπουργείων ἢ ἄλλων διοικητικῶν ὀργανισμῶν». Ἐκτὸς τοῦ ὅτι αἱ διάφοροι αὐταὶ ἐπιτροπαὶ καὶ τὰ ποικιλώνυμα συμβούλια συμβάλλουν εἰς τὴν διασποράν τῆς εὐθύνης, εἰς τὴν ἐξασθένισιν τῶν ὑφισταμένων μηχανισμῶν καὶ εἰς τὴν ἔντασιν τῆς ἤδη ὑφισταμένης συγχύσεως ἀρμοδιοτήτων, δημιουργοῦν καὶ τὸν κίνδυνον «πολιτικοποιήσεως» τῆς διοικητικῆς δραστηριότητος. Δὲν παραλείπει νὰ τονίσῃ καὶ τὸ γεγονός ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰ συλλογικὰ αὐτὰ ὄργανα ἐδημιουργήθησαν «ὡς τρόπος ἐμμέσου βελτιώσεως τῶν ἀποδοχῶν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ συμμετέχοντος εἰς αὐτά», ἐνῶ «ῥιρισμένα σώματα δὲν λειτουργοῦν οὐσιαστικῶς, μολονότι εἶναι λίαν δαπανηρά». Προκύπτουν ὡς ἐκ τούτου κίνδυνος

νοι καταχρήσεων, ἐνῶ «ἡ διοικητικὴ διαδικασία καθίσταται δυσκίνητος, σπαταλᾶται πολὺς χρόνος εἰς συζητήσεις ἐπὶ θεμάτων τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ λύωνται ἀμέσως» καὶ γενικῶς τὰ συμβουλευτικὰ αὐτὰ σώματα τείνουν νὰ ἔχουν ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῶν πολυπροσώπων ἀποφασιστικῶν ὀργάνων χωρὶς τὰ πλεονεκτήματα αὐτῶν. Τέλος, ἀναφερόμενος εἰς τὰ προβλήματα διαδικασιῶν τονίζει ὅτι ἡ διαρθρωτικὴ δυσκαμψία καὶ ἡ γραφειοκρατικὴ νοοτροπία τοῦ προσωπικοῦ εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα ἢ λειτουργία τῆς δημοσίας διοικήσεως νὰ πάσχη ἀπὸ πολ-
 λὰς ἀσθενείας καὶ νὰ εἶναι γενικῶς «περίπλοκος, βραδεῖα καὶ μικρᾶς ἀποτελεσμα-
 τικότητος». Μία σφυγμομέτρησις τῆς κοινῆς γνώμης, προσθέτει, θὰ ἀπεδείκνυε τὴν δυσαρέσκεϊαν «διὰ τὰς συντηρητικὰς καὶ ἀπληρξαιώμενας μεθόδους τῆς ἐλ-
 ληνικῆς Δημοσίας Διοικήσεως, διὰ τὸ ὑπερβολικὸν χαρτοβασιλείον, διὰ τὴν σπατάλην ἀνθρωπίνων δυνάμεων καὶ πόρων, ἴσως δημοσίων ὅσον καὶ ἰδιωτι-
 κῶν, ὡς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι «ὁ Ἕλλην δημοσίος ὑπάλληλος πολὺ ὀλίγον ἐνδια-
 φέρεται διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς «πελατείας», τῶν διοικουμένων, διὰ τὸ ὅτι οὐδέ-
 ποτε ἐσυνήθισε νὰ εἶναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των», (σελ. 36 ἐπ.).

Εἰς τὸ Δεύτερον Μέρος (τὸ «δημιουργικόν») προτείνεται ἐν σχέδιον τῶν ἐπὶ μέρους μεταρρυθμίσεων αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται γενικῶς εἰς τὰς ἀλλαγὰς τῶν μεθόδων ἐπιλογῆς, προσλήψεως καὶ ἐπιμορφώσεως τῶν ὑποψηφίων δημοσίων ὑπαλλήλων ὡς καὶ τῆς μετεκπαιδεύσεως τῶν ἤδη ὑπηρετούντων. Ἐν πρώτοις, προβαίνει εἰς γενικὰς, ἀξιοσημειώτους πράγματι παρατηρήσεις ἐξ ὁκτῶ σημείων ὡς πρὸς τὴν καθιέρωσιν τῆς πολιτικῆς ἐπὶ τῆς ἀναδιοργανώσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ προσωπικοῦ τῆς δημοσίας διοικήσεως καὶ τονίζει ὅτι ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ὅλον ἔργον «εἶναι τεράστιον καὶ σύνθετον» θὰ ἐπιλέξη ὀρισμένους μόνον τομεῖς ὅπου «ὄχι μόνον διὰ τὸ ἀπώτερον ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἄμεσον μέλλον» ἢ με-
 ταρρυθμιστικὴ προσπάθεια τῆς τότε III Γεν. Δ/σεως τοῦ Ὑπουργείου Συντονι-
 σμοῦ, «ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Α. Σ. Δ. Υ. θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχη θετικὴν συνέχειαν καὶ ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῶν χωρὶς καθυστέρησιν τὰ σχετικὰ προ-
 γράμματα δράσεως». Ἡ π ρ ὶ τ ῆ σύστασις του εἶναι ὅτι θὰ πρέπει «νὰ ἀποφευ-
 χθῆ ἐπιμελῶς ἢ συνήθως τάσις πρὸς τὴν τελειότητα. Ἐφ' ὅσον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκσυγχρονισθῶν τὰ πάντα ταυτοχρόνως, ἐφ' ὅσον μοιραίως πρέπει ὁ ἐκσυγ-
 χρονισμὸς νὰ γίνῃ κατὰ στάδια, εἶναι σκόπιμον ν' ἀποφευχθῶν λύσεις ἐπανα-
 στατικαὶ καὶ θεωρούμεναι ὡς ἄρισται». Θὰ πρέπει δηλαδὴ νὰ καθορισθῆ, ὡς γρά-
 φει περαιτέρω, μία σειρά προτεραιότητος καὶ νὰ γίνωνται τμηματικαὶ διορθώσεις καὶ βελτιώσεις «ταυτοχρόνως ἐπὶ πολλῶν τομέων» εἰς ὅτι εἶναι «ἰδιαίτερος ἐπι-
 βλαβὴς ἢ ἀπληρξαιώμενον». Δημιουργουμένης μιᾶς «ὀγιοῦς ἐθνικῆς διοικητικῆς παραδόσεως» θὰ εἶναι δυνατόν κατόπιν νὰ ἐπιδιωχθῆ μία προοδευτικὴ πραγματο-
 ποιήσις «ἐνός μακροπνῶου μεταρρυθμιστικοῦ προγράμματος, μὲ ἀφετηρίαν τὰς εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον ἀναδιοργανωτικὰς ἐπιτεύξεις». Πρὸς τοῦτοις, δ ε ὑ τ ε ρ ο ν θὰ πρέπει «νὰ ἀποφευχθῆ ἢ δημιουργία νέων θεσμῶν ἐκεῖ ὅπου εἶναι δυνατὴ ἢ προσαρμογὴ τῶν ἤδη ὑφισταμένων εἰς τὰς συγχρόνους ἀνάγκας». Τοιοῦτοτρόπως ἀποφεύγεται καὶ ἡ μεγαλύτερα περιπλοκὴ τοῦ ἤδη πολυπλόκου διοικητικοῦ μη-
 χανισμοῦ, δὲν δημιουργοῦνται ἄσκοποι ἀναστατώσεις καὶ προκύπτει ἐξοικονό-
 μησις ἀπὸ τὴν ἀποφυγὴν ἀσκόπων δαπανῶν. Τ ρ ῖ τ ο ν, καίτοι ἡ μεταρρυθμι-

στική προσπάθεια θά λάβη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν χαρακτήρα τῆς προοδευ-
 τικῆς προσαρμογῆς καὶ θά εἶναι «κατ' ἀνάγκην περιορισμένη, πρέπει πάντως νά
 εἶναι ἄμεσος» ἀλλά καὶ ἀποφασιστικὴ εἰς τοὺς πρωταρχικοὺς τομεῖς τοῦ σχεδίου.
 «Οὐδεμία μεταρρυθμίσις — γράφει — θά ἔχη μακρὰν διάρκειαν ἐὰν ἐντὸς συν-
 τόμου χρόνου δὲν τεθῆ εἰς λειτουργίαν ἐν δίκτυον ἐκσυγχρονισμένων, δραστη-
 ρίων, ἀποδοτικῶν καὶ τιμίων ὑπηρεσιῶν...».

Τέταρτον, ὑπενθυμίζει ὅτι ἡ διοικητικὴ μεταρρυθμίσις συνιστᾷ διαρκῆ
 δρᾶσιν πού προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν σταθερῶν καὶ ἐξειδικευμένων ὀργάνων ὡς
 καὶ σχεδίων τὰ ὁποῖα νά ἐξασφαλίζου συνέχῃ προσαρμογὴν τοῦ διοικητικοῦ
 μηχανισμοῦ ἀναλόγως τῶν μεταβαλλομένων οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναγ-
 κῶν. Πρὸς τοῦτοις, πέμπτον, θά «πρέπει νά γίνῃ ἀντιληπτόν ὅτι ἡ ἐπιτυχία
 τῆς διοικητικῆς μεταρρυθμίσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι θά
 κληθοῦν νά τὴν πραγματοποιήσου». Ἀκόμη καὶ τὰ μεγαλοφύεστερα προγράμ-
 ματα, σημειῶνει, εἶναι καταδικασμένα εἰς ἀποτυχίαν ἐὰν παραβλεφθῇ ὁ πᾶράγων
 αὐτός, ἤτοι ἐὰν δὲν χρησιμοποιηθοῦν οἱ κατάλληλοι ἄνθρωποι, «ἐνήμεροι τῶν
 συγχρόνων ἀναγκῶν, ἱκανοὶ διὰ δημιουργικὰς πρωτοβουλίας καὶ ἀπολαύοντες
 τοῦ ἀναγκαίου κύρους», δυνάμενοι δὲ «νά δράσου χωρὶς προσκόμματα πολιτικῆς
 ἢ οἰασδῆποτε ἄλλης φύσεως». Ἀπὸ τὰς ἐπαφᾶς πού εἶχε διεπίστωση ὅτι ὑπῆρ-
 ζεν «εὐτυχῶς ἀπόθεμα τοιούτων ἀνθρωπίνων δυνάμεων» καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον
 χρειάζεται «εἶναι τὸ πῶς θά τὰς ἐνθαρρύνωμεν τὰς δυνάμεις αὐτάς, πῶς θά τὰς
 κινητοποιήσωμεν, θά τὰς βοηθήσωμεν, θά τὰς συγκεντρώσωμεν εἰς ὁμαδικήν,
 ἐργασίαν, καὶ θά ἐξασφαλίσωμεν εἰς αὐτάς τὸ ἀπαραίτητον κύρος (καὶ ὄχι μόνον
 τὴν τυπικὴν ἐξουσίαν)».

Ἐκτον, διὰ νά ἐπιτευχθοῦν «ταχέως ἀπὸ ἀποτελέσματα τῆς μεταρρυθμί-
 σεως, πρέπει ἡ προσπάθεια νά ἔχη δεόντως συντονισθῆ καὶ προσαρμοσθῆ ἐντὸς
 τοῦ ὅλου κρατικοῦ μηχανισμοῦ... Εἶναι ἀπαραίτητον νά συνδυασθοῦν στενῶς
 ἡ καθαρῶς διοικητικὴ μεταρρυθμίσις καὶ ἡ μεταρρυθμίσις τῆς παιδείας, τὸ κέν-
 τρον καὶ ἡ περιφέρεια, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ τὸ κοινωνικὸν σύνολον».
 Διὰ τοῦτο δίδει ἔμφασιν εἰς τὴν ἀποκομματικοποίησιν τῆς διοικητικῆς μεταρ-
 ρυθμίσεως, ἤτοι εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑποστηρίξεως ὅλων τῶν πολιτικῶν ду-
 νάμεων τῆς Χώρας καθὼς ἐπίσης τοῦ τύπου, τῶν σωματείων, τῶν ἐπαγγελματικῶν
 τάξεων, τῶν πνευματικῶν κύκλων κ.λ.π., νά τονισθῆ δὲ σαφῶς ἡ γενικωτέρα ση-
 μασία τῆς ἀλλαγῆς διὰ τὸ μέλλον τοῦ τόπου.

Ἐβδομον, «ἡ ἀναληφθησομένη προσπάθεια πρέπει νά γίνῃ βάσει ἐνὸς
 προκαθορισμένου σχεδίου, βασιζομένου ἐπὶ ἐμπεριστατωμένων ἐρευνῶν τῆς ὑφι-
 σταμένης πραγματικότητος καὶ τὸ ὁποῖον νά ἔχη ἐπανεξετασθῆ προτοῦ τεθῆ εἰς
 ἐφαρμογὴν, νά ἔχη γνωστοποιηθῆ εἰς τὸ κοινὸν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, χωρὶς ν' ἀπο-
 σιωπηθοῦν τὰ αἰτία τὰ ὁποῖα τὸ ὑπηγόρευσαν». Ἡ κοινὴ γνώμη θά παίξῃ πρω-
 ταρχικὸν ρόλον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ ἐφ' ὅσον ὁμοῦς ἐνημερωθῆ κατὰ
 ρεαλιστικὸν τρόπον. Καὶ ἂν ἀκόμη ὑπάρξουν ἀντιδράσεις, διότι αἱ βελτιώσεις
 εἶναι πιθανόν νά «ἐνοχλήσου παντοειδεῖς κακὰς ἐξεις, δύναται τις νά βασιζε-
 ται μετὰ βεβαιότητος εἰς τὴν γενικὴν ὑποστήριξιν τοῦ λαοῦ, ἐφ' ὅσον θά ὑπάρξῃ

ἐν σαφῶς διαγεγραμμένον σχέδιον, ρεαλιστικὸν καὶ ἐξασφαλίζον οἰκονομίαν ἀνθρωπίνων δυνάμεων καὶ δημοσίου χρήματος».

Ὁ γ δ ο ο ν, θά πρέπει «νά κατανοηθῆ ὅτι ἐν τελευταία ἀναλύσει αἱ πραγματοποιηθησόμεναι μεταρρυθμίσεις εἶναι πρὸ πάντων ψυχολογικῆς φύσεως». Κατ' ἀνάγκην θά ἀπαιτηθοῦν συνεπεῖς προσπάθειαι καὶ πολὺς χρόνος διὰ νά μεταβληθῆ ἡ παλαιὰ νοοτροπία καὶ «νά ὑπάρξῃ μία νέα ἔμπνευσις καὶ τὸ αἶσθημα εὐθύνης». Ὁ «νομικισμὸς» ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν ἀκριβῶς διότι ὑποβοηθεῖ τὴν τάσιν ἀποφυγῆς τῆς εὐθύνης, ἐνῶ παραλλήλως δὲν ἐπέτυχε τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς «πολιτικῆς» ἀναμίξεως εἰς τὴν διοίκησιν. Τίθεται λοιπὸν τὸ πρόβλημα τῆς γενικεύσεως τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐννοίας τοῦ Κράτους καὶ τῆς γενικῆς ἀλλαγῆς νοοτροπίας ὡς ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων τοῦ ἀναβαπτίσματος τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς μονίμου ἐξυγιάνσεως τῆς Ἑλληνικῆς Δημοσίας Διοικήσεως.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰς συγκεκριμένας προτάσεις τῆς Ἐκθέσεως. Κατὰ πρῶτον ὁ κ. Λανγκρό ὑποδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ σύστασις ἐνὸς νέου Ὑπουργείου, ὡς π.χ. ὑφίσταται ἐν Γαλλίᾳ, διὰ νά ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς ἀναδιοργανώσεως: Ὑπῆρχε καὶ τότε (1965) τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ τοῦ ὁποίου ἡ ἀποστολὴ δὲν ἐξικνεῖτο μόνον εἰς τὸν καθαρῶς οἰκονομικὸν προγραμματισμὸν ἀλλὰ περιελάμβανε καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τῆς διοικήσεως. Ἦρκει λοιπὸν ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ρόλου τῆς III Γεν. Δ/νσεως τοῦ Ὑπουργείου τούτου ἢ ὁποῖα, ἀποκτῶσα τὸ ἀπαραίτητον κῆρος καὶ τὰ πρὸς τοῦτο μέσα, θά ἠδύνατο «νά ἀναλάβῃ καὶ πραγματοποιήσῃ τὸ ἔργον τῆς μεταρρυθμίσεως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀναδιοργανώσεως τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν (Κ.Ε.Α.Δ.Υ.) καὶ τοῦ Α.Σ.Δ.Υ. Ὑπευθυμίζεται ἐν προκειμένῳ ὅτι ἡ Κ.Ε.Α.Δ.Υ. συνεστήθη τὸ 1958, περιελάμβανε δὲ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Α.Σ.Δ.Υ., καθηγητὰς ἀνωτάτων σχολῶν καὶ δύο Γεν. Διευθυντὰς τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ. Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ III Γεν. Διεύθυνσις ἐβοηθήθη σημαντικῶς παρὰ τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς ἰδίως εἰς τὴν προπαρασκευὴν καὶ ἐπεξεργασίαν βασικῶν ὀργανικῶν νόμων, ὀργανισμῶν ὑπουργείων κ.ἄ. Ἀκόμη ὑπευθυμίζεται ὅτι τὸ 1965 (Νόμος 4464 καὶ Β.Δ. 762), δηλ. μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς Ἐκθέσεως Λανγκρό, ἐπετεύχθη μία μικρὰ ὀργανικὴ σύνδεσις τοῦ Α.Σ.Δ.Υ. καὶ τῆς Γεν. Διευθύνσεως Διοικ. Ὄργανώσεως (Γ.Δ.Δ.Ο.) κυρίως μέσῳ τοῦ διορισμοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν συμβούλων τοῦ πρώτου ὡς Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς δευτέρας. Παραλλήλως ἐπεχειρήθη καὶ ἡ ἐναρμόνισις τῶν δραστηριοτήτων τῶν δύο τούτων φορέων καὶ προεβλέφθη ὅτι τὸ Α.Σ.Δ.Υ., ἐπὶ πλέον τῶν ἀρμοδιοτήτων ποῦ εἶχε ἐκ τῆς σχετικῆς πρὸς αὐτὸ νομοθεσίας, θά ἀπετέλει καὶ τὸ μόνον συμβουλευτικὸν ὄργανον διὰ τὴν Κυβέρνησιν, πρὸς τὴν ὁποίαν τῆ εἰσηγήσει τῆς Γ.Δ.Δ.Ο. θά ἐγνωμοδοτεῖ ἐπὶ μιᾷ σειρᾷ θεμάτων διοικητικῆς ἀναδιοργανώσεως. Τὸ ὅλον σχῆμα βεβαίως μετεβλήθη ἄρδην μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Α.Σ.Δ.Υ. κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Γάλλος καθηγητὴς ἀσχολεῖται μὲ γενικὰς παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν ἀπλοποίησιν τῶν διαδικασιῶν καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τῆς διοικητικῆς διαρθρώσεως καὶ ἐνθαρρύνει τὴν κεντρικὴν ὑπηρεσίαν «Ὄργανώσεως καὶ

Μεθόδων» νά διαδώσῃ τὸν σχετικὸν θεσμόν τῶν μονάδων «Ο. καὶ Μ.» πρὸς προώθησιν τῶν νέων μεθόδων ὀρθολογιστικῆς ὀργανώσεως καὶ ἐργασίας. Πράγματι αἱ ὑπηρεσιακαὶ αὐταὶ μονάδες ἰδρύθησαν ἔκτοτε εἰς τὰ περισσότερα ὑπουργεῖα καὶ εἶναι ἴσως ἐνωρὶς ν' ἀποφανθῆ κανεὶς ὡς πρὸς τὸ ἔργον τῶν. Ἐξ ὧν ὁμως εἶναι εἰς θέσιν νά γνωρίζῃ ὁ γράφων ἀπαιτεῖται μία περαιτέρω καὶ ἐντατικὴ προσπάθεια ἐνθαρρύνσεως τοῦ θεσμοῦ τούτου, ἰδίως ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι διευρύνθη κατὰ τὴν ἐπταετίαν καὶ ὅτι ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει σοβαρὸν ἔλλειμμα πείρας, ἐπαρκῶς προσωπικοῦ μὲ τὴν ἀπαραίτητον ἐκπαίδευσιν, ἐνημέρωσιν κ.ἄ. τυλικά καὶ οὐσιαστικά προσόντα. Ἄν μὴ τι ἄλλο μετὰ ἀπὸ τόσα ἔτη αἱ ὑπηρεσίαι «Ο. καὶ Μ.» δὲν κατώρθωσαν νά καταστήσουν εἰσέτι ἐμφανῆ τὴν ὑπαρξίν τῶν εἰς τὸ εὐρὺ κοινόν, ὑπάρχουν δὲ καὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι οἱ ὅποιοι ἀγνοοῦν περὶ τίνος πρόκειται, καίτοι οἱ δύο Ἄγγλοι ἐμπειρογνώμονες τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. ἦσαν εἰς τὴν III Γεν. Δ/νσιν διὰ πολλὰ ἔτη καὶ κατεβλήθη προσπάθεια μετεκπαιδεύσεως ἐνὸς ἀξιολόγου ἀριθμοῦ ὑπαλλήλων εἰς τὰ συναφῆ-θέματα. Εἶτε ὁμως οἱ μετεκπαιδευθέντες ἦσαν ὀλιγάριθμοι, εἶτε μετὰ τὴν μετεκπαίδευσιν τῶν δὲν ἐχρησιμοποιοῦν ἦσαν, αἱ μονάδες αὐταὶ Ο. καὶ Μ. εἶναι σήμερον ἀνεπαρκῶς ἐληνδρωμένα. Τοῦτο ἄλλωστε φαίνεται ὅτι ἀσπασχελεῖ ἤδη τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δ.Ε. γίνεται Διοικήσεως (Γ.Δ.Δ.Δ.). Εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς 29 Ἰανουαρίου ἐ.ἔ. γίνεται σαφῆς μνεῖα ὅτι, σὺν τοῖς ἄλλοις, «θὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ διὰ καταλλήλου προσωπικοῦ ἐνίσχυσις» τῶν ἐν λόγῳ μονάδων. Αὐταὶ θὰ ὑποκινοῦν καὶ βοηθοῦν τὰς ἀρμοδίας καθ' ἕλην Ὑπηρεσίας τῶν Ὑπουργείων καὶ Ὁργανισμῶν ποὺ θὰ ἔχουν καὶ τὴν εὐθύνην τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ πάσης φύσεως μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ «μὲ τὸν ὅποιον, ἀντί σημαντικῆς δαπάνης, ἐφωδιάσθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ Δημοσίαι Ὑπηρεσίαι καὶ ὁ ὅποιος, δυστυχῶς, εἰς ἀρκετὰς περιπτώσεις ἢ μὲναι ἀχρησιμοποίητος ἢ δὲν ἀξιοποιεῖται πλήρως».

Ὁ κ. Λανγκρό ἀφιέρωσεν ἐπίσης, ἓνα δυσαναλόγως πρὸς τὴν ὄλην δομὴν τῆς Ἐκθέσεως τοῦ τμήμα (74 σελίδες ἐκ τῶν 167) διὰ νά ὑποδείξῃ τὸ τί πρέπει νά γίνῃ σχετικῶς μὲ τὸ ἐκπαιδευτικὸν πρόβλημα τῆς χώρας καὶ εἰδικώτερον μὲ τὰ θέματα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπιλογῆς, ἐπιμορφώσεως κλπ. τοῦ προσωπικοῦ τῆς δημοσίας διοικήσεως. Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἢ μετεκπαίδευσιν γενικῶς τῶν ὑψηλῶν καὶ τῶν ὑπηρετούντων ὑπαλλήλων προτείνει τὰ ἑξῆς (σελ. 93 ἐπ.):

1. «Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν μελλόντων νά εἰσέλθουν εἰς τὴν Δημοσίαν Ὑπηρεσίαν (Pre-entry Education) θὰ πρέπει, γράφει, νά παραμερισθοῦν τὸ συντομώτερον «τὰ ἐλαττώματα τῶν ὑφισταμένων μεθόδων καὶ ἀντιλήψεων περὶ διδασκαλίας εἰς τὰ σχολεῖα. Διὰ τὴν διοικητικὴν μεταρρύθμισιν χρειάζεται ἡ ὅσον τὸ δυνατόν στενωτέρα συνεργασία μεταξὺ τῶν ὑπευθύνων διὰ τὴν μεταρρύθμισιν τούτων ὀργανῶν καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ἡ Δημοσία Διοίκησις, ὡς «καταναλωτὴς», ἐξασφαλίζων σημαντικὸν ἀριθμὸν θέσεων εἰς τοὺς πτυχιούχους, ἐνδιαφέρεται ἰδιαιτέρως διὰ τὸν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς προσανατολισμῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων, διὰ τὴν σοβαρότητα τῶν ἐξετάσεων καὶ τῶν ἀποκτουμένων τίτλων. Χωρὶς βέβαια ἡ γενικὴ μόρφωσις νά μεταβληθῆ εἰς ἐπαγγελματικὴν προπαρασκευήν, χρειάζεται μόνον ἢ ἐν τινὶ μέτρῳ προσαρμογῆ τῆς κατευθύνσεως τῶν προγραμμάτων εἰς τὰς ἀνάγκας,

ὡς ἐπιτάσσει τὸ ἀνώτερον συμφέρον τῆς χώρας». Δίδει δὲ ἐν συνεχείᾳ καταλόγους μαθημάτων καὶ ἐν πρόγραμμα διδασκαλίας διὰ τὴν Μέσσην καὶ Ἀνωτάτην Παιδείαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καταλλήλου προετοιμασίας τῶν ὑποψηφίων διὰ τὴν κατάληψιν δημοσίων θέσεων καὶ δὴ ὄχι «τῶν μετρίων» ἀλλὰ τῶν ἀρίστων. Διὰ τοῦτο θὰ πρέπει, ὡς λέγει, οἱ πτυχιούχοι νὰ ἀπολαύουν ὠρισμένων πλεονεκτημάτων κατὰ τὸν εἰσιτήριον διαγωνισμόν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν (βλ. ὑποδείξεις του εἰς σελ. 105 ἐπ., ὡς καὶ περὶ τοῦ γενικοῦ τύπου τοῦ προγράμματος διαγωνισμῶν σελ. 109 - 111).

2. «Μετεκπαιδεύσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δοκιμαστικῆς περιόδου (Post-entry Training)». Προτείνει σχετικῶς τὴν καθιέρωσιν ἐνὸς συστήματος «ἀρχικῆς ἐκπαίδευσέως» τῶν δοκίμων ὑπαλλήλων «μέχρι τῆς ὀριστικῆς μονιμοποιήσεώς των» ἢ τῆς τοποθετήσεώς των εἰς τὴν ὑπηρεσίαν διὰ τὴν ὁποίαν προσελήφθησαν. Ἀναφέρεται δὲ (σελ. 121) εἰς τὸ τί γίνεται ἐν προκειμένῳ ἀλλαγῆς τῆς Εὐρώπης καὶ πλεον συγκεκριμένως εἰς τὴν «Ἀνωτάτην Σχολὴν Δημ. Διοικήσεως» τῆς Καζέρτας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ εἰς τὴν ἀνάλογον σχολὴν ἐν Αὐτ. Γερμανίᾳ (εἰς τὴν πόλιν Spreyer τοῦ Ρήνου). Ἡ ἐκπαίδευσις αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ γίνεται παρ' ἡμῖν ὑποχρεωτικῶς μὲν, «δι' ἅπαντας τοὺς προσλαμβανομένους εἰς τὴν Ε' Κατηγορίαν», ἤτοι διὰ τὴν κατηγορίαν τῶν «Διϋπουργικῶν Διοικητικῶν Ὑπαλλήλων», περὶ ὧν καὶ τὸ ἐξαγγελθὲν ἤδη πρόγραμμα ἀναδιοργανώσεως, προαιρετικῶς δὲ, διὰ τοὺς λοιποὺς ὑπαλλήλους τοῦλάχιστον εἰς τὸ ἀρχικὸν στάδιον ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος.

3. «Μετεκπαιδεύσεις ἐν ὑπηρεσίᾳ (In-service Training)». Διὰ νὰ προκύψουν, ὡς γράφει περαιτέρω ὁ Γάλλος καθηγητῆς, «θετικὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἀναδιοργανώσεως» θὰ πρέπει «νὰ ὀργανωθοῦν ἐπιειγόντως καὶ μονίμως κύκλοι μετεκπαίδευσέως διὰ τὸ σύνολον τῶν ὑπηρετούντων δημοσίων ὑπαλλήλων». Ἡ μετεκπαίδευσις αὐτὴ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, λέγει, δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ «εἰς μόνην τὴν ρουτίνα νὰ διαμορφώσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου. Προσπιθεμένη εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τῆς ἐπιλογῆς καὶ τῆς δοκιμαστικῆς περιόδου «θὰ δημιουργήσῃ εὐνοϊκὰ πλαίσια διὰ τὴν ἀνθισιν νέων ταλέντων. Ἡ ὀργάνωσις τῆς μετεκπαίδευσέως ἐνδείκνυται νὰ γίνῃ «μόνον ἐντὸς τῶν κόλπων αὐτῆς ταύτης τῆς Διοικήσεως καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ ἰδρύματα ἀνωτάτης παιδείας, θὰ ἀποσκοπῇ δὲ εἰς τὸ νὰ παρέχῃ μὲν ὀργανωτικῶν ἐπαγγελματικῶν χαρακτηρισμῶν. Ἀκόμη δίδει λεπτομερεῖς ὁδηγίας (σελ. 140 ἐπ.) περὶ τοῦ τρόπου ὀργάνωσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν ἐν λόγῳ προγραμμάτων μετεκπαίδευσέως. Ἰδιαιτέραν ἔμφασιν δίδει, ἐπίσης, εἰς τὴν ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν.

Ἰδιαιτέρας μνείας χρῆζον αἱ ὑποδείξεις του ὡς πρὸς τὴν δημιουργίαν ἐνὸς Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου «παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Συντονισμοῦ, στενῶς συνεργαζόμενον μετὰ τῆς Γ' Γενικῆς Διευθύνσεως ... διὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν εἰς τὴν μετεκπαίδευσιν αἱ γνῶμαι προσωπικοτήτων ἰδιαιτέρας ἀρμοδιότητος ἐπ' αὐτῶν τῶν θεμάτων καὶ διὰ νὰ ὑπάρχουν ἄμεσαι καὶ φιλικαὶ σχέσεις μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων ἀρχῶν καὶ ἰδρυμάτων». Ὅρίζει δὲ «ἐνδεικτικῶς» καὶ τὴν σύνθεσιν, τὸν σκοπὸν καὶ τὸν τρόπον ἐργασίας τοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ καὶ προτείνει ἕνα σχῆμα προγράμματος διδασκαλίας πρὸς τελειοποίησιν τῆς εἰδικεύσεως καὶ δι-

εύρυνσιν τῶν γνώσεων τῶν προοριζομένων δι' ἀνωτέρας θέσεις («προϊστάμενοι»), ἔνθα κυρίως τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ε' Κατηγορίας (βλ. σελ. 150-155). Ἐνὰ δευτέρον πρόγραμμα μετεκπαιδύσεως θὰ πρέπει νὰ εἶναι τὸ τῆς «ἐμβαθύνσεως εἰς τὴν μελέτην τῶν συγχρόνων προβλημάτων» τὸ ὁποῖον θὰ ἰδύνατο νὰ βασισθῇ εἰς τὸ πρότυπον τοῦ γαλλικοῦ «Κέντρου Ἀνωτάτων Διοικητικῶν Σπουδῶν» διὰ καταλλήλου προσαρμογῆς αὐτοῦ εἰς τὰ ἑλληνικὰ δεδομένα. Εἰς τὰ μαθήματα τοῦ προγράμματος αὐτοῦ θὰ πρέπει νὰ συμμετέχουν καὶ στελέχη τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ τοῦ ἡμι-δημοσίου κλάδου» ὡς ἐκπαιδευτικοί, δικασταί, στρατιωτικοί κ.ἄ. Ἐν τρίτον πρόγραμμα μετεκπαιδύσεως θὰ ἀφορᾷ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους Β' Κατηγορίας.

Τέλος, ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τμημάτων τῆς Ἐκθέσεως εἶναι τὸ περὶ δημιουργίας τῆς προμνησθείσης νέας κατηγορίας δι' ὑπουργικῶν ὑπαλλήλων. Ὡς παραδέχεται ὁ συντάκτης αὐτῆς ὁ πραγματικὸς εἰσηγητὴς τῆς προτάσεως εἶναι ὁ ἄλλοτε ἀντιπρόεδρος τοῦ Α.Σ.Δ.Υ. κ. Ν. Σκαπέσος. Πλέον συγκεκριμένως προτείνεται ἡ διὰ νόμου δημιουργία μιᾶς νέας, ἥτοι τετάρτης Κατηγορίας «ἀνωτέρων ὑπαλλήλων» περιορισμένης εἰς ἀριθμὸν, «150 ἕως 200» θέσεις ὡς προτείνεται εἰς τὴν Ἐκθεσιν Langrod (σελ. 111 ἐπ.). Διὰ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς καὶ τῆς ἀποτελέσεως «ἐν διαρκῆς ἀπόθεμα ἐπιλέκτων ὑπαλλήλων τῶν τριῶν ἄλλων κατηγοριῶν, ὡς τονίζεται ἐν προοίμῳ. Ἡ κατηγορία αὐτὴ τῶν ἐλίτες θὰ ἀποτελέσῃ «ἐν διαρκῆς ἀπόθεμα ἐπιλέκτων ὑπαλλήλων, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ εἶναι μόνιμος τοποθετημένοι εἰς ἕν ἐκ τῶν ὑφισταμένων Ὑπουργείων ἀλλὰ θὰ ἀνήκουν εἰς ἕν Κεντρικὸν ὄργανον παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ Συντονισμοῦ ἢ Προεδρίας καὶ θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποσπασθοῦν ἐπὶ ὄρισμένον χρόνον εἰς διαφόρους θέσεις καὶ εἰς διάφορα Ὑπουργεῖα (ἀκόμη καὶ εἰς Νομαρχίας ἢ ἄλλας ἐξωτερικὰς ὑπηρεσίας), ἀναλόγως τῶν συγκεκριμένων ἀναγκῶν τῆς διοικητικῆς μετερικής ὑπηρεσίας». Οἱ «δι-ὑπουργικοὶ» αὐτοὶ ὑπάλληλοι θὰ εἶναι μόνιμοι διότι καὶ «ἡ διοικητικὴ μεταρρύθμισις εἶναι μία διαρκῆς καὶ συνεχῆς ἀποστολή». Ἀκόμη θὰ ἀποτελέσῃ τὸν ἀρχικὸν πυρῆνα τοῦ «ἐνοποιημένου» προσωπικοῦ τῆς δημοσίας διοικήσεως, «δηλαδὴ τοῦ μὴ διηρημένου κατὰ διευθύνσεις Ὑπουργείων, ἀλλὰ συμβολίζοντος τὴν ἐνότητα τῆς Δημοσίας Ὑπηρεσίας ἐν τῷ συνόλῳ τῆς». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προτείνεται «ἡ νέα αὕτη κατηγορία ... νὰ κληθῇ «Ε» (= ΕΛΔΑΣ) ὅπερ θὰ συμβολίσῃ τὴν προαναφερομένην ἐνοποίησιν, συγχρόνως δὲ θὰ ἐπέβαλε τὴν ἀξίαν τοῦ ρόλου αὐτῆς τῆς κατηγορίας εἰς τὸ ἔργον τῆς μεταρρυθμίσεως ὀλοκλήρου τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως».

Ἀναλυτικώτερον, ἡ εἰσήγησις διαλαμβάνει τὰ ἑξῆς :

Π ρ ὠ τ ο ν, πρὸς ἐξασφάλισιν μιᾶς εὐλυγισίας, ἥτοι διὰ νὰ εἶναι ἐφικτὴ ἢ μέσῳ συμπληρώσεων καὶ προσαρμογῶν βελτιώσις τοῦ νέου θεσμοῦ ἀναλόγως τῶν μεταβαλλομένων συνθηκῶν ἢ τῶν διαπιστουμένων ἀδυναμιῶν, «ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῆς Ε' Κατηγορίας καὶ αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τῆς οργανώσεως τοῦ ἐνοποιημένου τούτου σώματος (δι-ὑπουργικοῦ) θὰ καθορισθοῦν διὰ νόμου-πλαισίου». Τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ σώματος αὐτοῦ κατὰ τὸν συντάκτην τῆς Ἐκθέσεως, θὰ ἀποτελέσουν ἀφ' ἑνὸς τὰ τακτικὰ μέλη, ἅτινα θὰ διορισθοῦν «πρὸς τοῦτο κατόπιν εἰδικοῦ διαγωνισμοῦ ἐνώπιον τοῦ Α.Σ.Δ.Υ.» καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ ἔκτακτα μέλη

τά όποια θά προέλθουν από τά στελέχη του Σ.τ.Ε. και του Έλεγκτικού Συνεδρίου (ώς και του καταργηθέντος Α.Σ.Δ.Υ.) και θά ύπηρετούν επί θητεία διά περίοδον 1-3 ετών. Ό αριθμός των θέσεων, τόσον των τακτικών όσον και των έκτάκτων μελών, «θά όρίζεται κατ' έτος» διά Διατάγματος, ό δε διαγωνισμός διά τά τακτικά μέλη του σώματος θά διεξάγεται κατ' έτος. Δικαίωμα συμμετοχής εις τοϋτον θά έχουν άπαντες οί κάτοχοι διπλώματος Άνωτάτης Σχολής, μη έχοντες προϋπηρεσίαν δημ. ύπαλλήλου και κτώμενοι τό δικαίωμα συμμετοχής εις τούς διαγωνισμούς Α' Κατηγορίας, ως και άπαντες οί ύπηρετούντες εις την δημοσίαν διοίκησιν (Κατηγ. Α, Β, Γ), «άνεξαρτήτως του διπλώματος» που κατέχουν αλλά έχοντες 4ετη τουλάχιστον συνεχή προϋπηρεσίαν και περιλαμβανόμενοι εις τούς πίνακας των κατ' άπόλυτον έκλογήν» προακτέων. Το πρόγραμμα εξετάσεων του «Ε» διαγωνισμού δι' άμφοτέρους τούς όμίλους («έκ των έξω» και «έκ των έσω») θά διαφέρει, τό όριον δε ήλικίας των ύποψηφίων θά είναι τό 33ον. Άκόμη προτείνεται όπως «έν τή μέτρω του δυνατού . . . προβλεφθ ή προοδευτική έφαρμογή μιās δικαίας γεωγραφικής κατανομής των θέσεων της Ε' Κατηγορίας προκειμένου νά προσελκύονται ύποψήφιοι έξ όλων των περιοχών». Άποκλείεται ή πρόσληψις τοιοϋτων ύπαλλήλων επί συμβάσει. Οί επιτυχάνοντες εις τόν σχετικόν διαγωνισμόν «θά διανύουν δοκιμαστικήν περίοδον 2 ετών» κατά την διάρκειαν της όποίας «θά ύφίστανται μιαν πραγματικήν μετεκπαίδευσιν, υπό την άμεσον και συνεχή έποπτείαν του Υπουργείου Συντονισμού (Γ' Γεν. Δ/νσις), έξοικειούμενοι μέ τάς κεντρικάς και έξωτερικάς ύπηρεσίας και παρακολουθόντες μαθήματα τελειοποιήσεως» εις την πρός τούτοις ιδρυσμένην Σχολήν. Οί εϋδοκίμως περατούντες την δοκιμαστικήν αυτήν περίοδον «θά διορίζονται άμέσως εις τόν 5ον βαθμόν. Διά νόμου «θά πρέπει νά δημιουργηθοϋν και διασφαλισθοϋν προοπτικά ταχεία σταδιοδρομία» ως και «άλλα ήθικά πλεονεκτήματα (ύποτροφία, άποστολή εις τό έξωτερικόν δι' ειδικέυσιν, κ.λ.π.)». Η Κυβέρνησις, έξ άλλον, θά έχη την εϋχέρειαν νά χρησιμοποιή τούς ύπαλλήλους της Ε' Κατηγορίας εις τάς θέσεις-κλειδιά της Διοικήσεως : οϋτοι θά ανήκουν εις τό Υπουργείον Συντονισμού (ή, εις τό Υπουργείον Προεδρίας), όπου αί θέσεις των θά είναι μόνιμοι, αλλά τά συγκεκριμένα καθήκοντά των θά είναι κινητά, αναλόγως των συγκεκριμένων αναγκών της διοικητικής μεταρρυθμίσεως.

Δεϋτερον, άντιλαμβανόμενος την δυσχέρειαν της έν τη πράξει έφαρμογής των προτάσεών του αυτών ό Γάλλος καθηγητής προτείνει την άποσυμφορήσιν των ύπηρετούντων στελεχών λ.χ. διά της χορηγήσεως «ειδικών άδειών» μέχρι 4 ετών μετά πλήρων άποδοχών χορηγουμένων τή αίτήσει των ένδιαφερομένων «έν ανάγκη δε και αυτεπαγγέλτως». Επί πλέον τονίζει ότι τό έκτακτον και όδυνηρόν διά πολλούς άνωτέρους ύπαλλήλους μέτρον «θά ζημιώση μάλλον παρά θά ώφελήσῃ» εάν δέν ύπάρξουν «νομοθετικά έγγυήσεις άπολύτου άμεροληψίας, διαδικασία ύποκειμένη εις άμεσον και ταχύν δικαστικόν έλεγγον, μέ σεβασμόν των κεκτημένων δικαιωμάτων και άποκλεισμόν οίασδήποτε δυνατότητος καταχρήσεως έξουσίας».

Άναγνωρίζει επίσης ότι και «ή δαπάνη ή όποία θά προκύψῃ είναι αναπόφευκτος» δηλ. αρκετά μεγάλη, αλλά πιστεύει ότι τό μέτρον τοϋτο είναι πρωταρ-

ζικόν, «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ», τῆς μακροχρονίου καὶ καθολικῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς ἐλληνικῆς δημοσίας διοικήσεως καὶ θὰ πρέπει «νὰ τύχη τῆς ἀποφασιστικῆς ὑποστηρίξεως (ἀκόμη δὲ καὶ τῆς πίεσεως) τῆς κοινῆς γνώμης» ὡς καὶ «αὐτοῦ τοῦ ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ». Ἀκόμη, συνιστᾷ ὅπως «ἢ προσωρινῇ ἀπόσπασις εἰς τὴν Ε΄ Κατηγορίαν γίνηται διὰ διατάγματος, μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ Σώματος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ὁ ὑπάλληλος, διὰ τοῦτο δὲ προτείνει τὴν αὐξησιν τῶν μελῶν τοῦ Σ.τ.Ε. καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ἀπαριθμεῖ τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα θὰ προέκυπτον ἐκ τῆς συμμετοχῆς τῶν στελεχῶν αὐτῶν εἰς τὴν δημοσίαν διοίκησιν.

(Συνεχίζεται)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Δεκαπενθήμερος ἐπιθεώρησις τῶν οικονομικῶν ἐξελίξεων
Ἐκδότης - Διευθυντῆς

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Α ΑΝΔΡΟΥΔΙΔΑΚΗΣ

Συστηματικῇ παρακολούθησις

τῶν ἐξελίξεων τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῶν ξένων οικονομικῶν.

Περιέχει ἄρθρα, μελέτας καὶ στατιστικὰ στοιχεία.

Συνδρομαὶ ἑτησίαι

Ἐργασιῶν, Ὀργανισμῶν, Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν, Τραπεζῶν:
Δρχ. 600. Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν, Δρχ. 300. Ἰδιωτῶν, Δρχ. 200.

Ἐξωτερικοῦ: \$ 20

Γ ρ α φ ε ῖ α

Ὁδὸς Δραγατσάνιου 4 — Ζ΄ Ὄροφος — Ἀθῆναι 122

Τηλέφωνον: 3233.437